

KULTÚRA

ROČNÍK XXIV. – č. 2

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

27. JANUÁRA 2021

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: teodor.krizka@gmail.com • Cena 1,90 €

Kresba: Katarína Grečko

V zápase s koronavírusom zaviedli štáty vo veľmi krátkej dobe veľké množstvo obmedzení a narušení práv občanov, ktoré viedli na jar k deštrukcii hospodárskeho a spoločenského života. Po kratšej letnej pauze a čiastočnom uvoľnení sa v dôsledku údajného zhoršenia epidemiologickej situácie opatrenia opäť zosilnili.

Nerešpektovanie nariadení je považované za porušenie zákona ako trestný čin - s trestnoprávnymi sankciami a pokutami. Má štát na to právo, alebo existujú hranice právnej prípustnosti k takýmto opatreniam? Ústava, ako základný zákon štátu, garantujúci ľudské práva a slobody má slúžiť v časoch dobrých, ale hlavne v časoch zlých. Pokiaľ ju občan neubrání, odsúdi sa na otroctvo.

Opatrenia sú prezentované ako nariadenia zo zákona, a nie ako odporúčania. Nie sú však reálne vykonateľné a kontrolovateľné. Dezinfekciu rúk a zákaz socializovať sa

na určitých miestach je možné kontrolovať len v obmedzenej miere.

Jedným zo základných protiepidemiologických opatrení sa stalo prekrytie dýchacích ciest maskou. Rešpektovanie tohto nariadenia na verejnosti sa dá opticky kontrolovať. Práve preto sa nasadenie masky stalo prejavom lojality k nariadeniam vlády. Právna sankcia za nevykonateľné opatrenia je však fraškou. Štát nemá dostatočnú personálnu a materiálnu kapacitu ani na ich kontrolu, ani na testovanie. Potrebuje preto ako doplnok nevyhnutne klímu strachu, ktorá zna-

lostný, personálny a materiálny deficit doplní. Dobré poslúžia platení udavači, vystrašení občania - ktorí uverili vo svoju „občiansku“ zodpovednosť. Ak je niekto vystrašený, nech samozrejme masku nosí. Súčasne tým dáva najavo, že je buď „zodpovedný“ a verí vláde, alebo má

PETER POGÁDY

strach. Nevieime však - či z korony, alebo z pokuty. V každom prípade tým maska splnila svoj politický účel.

Pred nami všetkými je príliš veľa neznámeho, aby sme sa niekomu vy-

smievali, ponížovali ho, alebo dokonca pokutovali a trestali. Každý má svoj osud a osobnostnú štruktúru. Zo skúsenosti však existujú opodstatnené medicínske odporúčenia.

Zmysluplnosť masiek pod sankciou prezentuje v priamom prenose výborne minister obrany Naď a jeho vodca Matovič. Trvalá manipulácia s maskou rukami počas „tlačovky“ - s cieľom dať si ju do „správnej“ polohy, lebo mu padá z nosa - vedie k strate účinku jej nasadenia. Ak je minister „pozitívny“, rozširuje rukami infekciu zo svojho rúška do okolia, ak je negatívny - tak si infekciu

sám zanáša do okolia vlastných dýchacích ciest. Je to obdobná situácia, ako keby si chirurg cez masku operačnou rukavicou poškrabal svrbiaci nos.

Chirurgická maska má za úlohu zamedziť bakteriálnej infekcii, je nedostatočná na ochranu pred vírusmi. V tomto prípade sa jedná o ochranu operačnej rany. Dotyk nesterilného predmetu rukou chirurga počas operácie vyžaduje okamžité výmenu operačnej rukavice metódou zabezpečujúcou zachovanie sterility.

(Pokračovanie na 3. strane)

Strhnúť masky znamená obnažiť tvár

Mnohí cítíme, že so svetom sa niečo odohráva. Deň sa nezačne bez Jóbových zvestí. Pravda, ak nenasadzujeme rúška iba na ústa, ale aj na uši.

V tom domácom aj svetovom vrení si treba všimnúť zásadnú tendenciu. Niekoľko alebo niečo svet krája naprieč všetkými smermi. Nie je to krájanie iba geopolitické, ale aj myšlienkové a mentálne. Proti sebe nestojí ľavica a pravica, konzervatívci a liberáli, proti sebe stoja tábory, ktoré vytvárajú médiá a akoby ich hovorcovia - politici. Bez médií ste prosto stratení. Existujete, pokiaľ sa o vás píše. Nezáleží

Krájanie

TEODOR KRIŽKA

na tom, dobre alewbo zle, hlavne že ste na titulných stranách novin a vo výbere internetových prehliadačov. Môžete byť sv. Jana z Arcu, ak sa médiá rozhodnú vás zamlčať, jednoducho prestanete existovať. A keďže ľudia prostredníctvom reklamného marketingu navykli na to, že skutočne zaujímavá je iba zlá správa, tak sa do popredia dostávajú iba škandalózni politici, ktorí zásobujú médiá hádkami, vzájomnými urážkami, pikoškami z intímneho života, čímkoľvek, čo pritiahne pohľad bežného občana, zamestnaného zápasom o každodenné prežitie.

Stačí si pozrieť diskusie pod akýmkoľvek statusom na facebooku alebo v twitteri, a nemusíte viac vstupovať do krčmy najnižšej cenovej skupiny. Až raz vynájdu internet, z ktorého potečie pivo, ľudia prestanú vychádzať z domu dobrovoľne, a nie pod tlakom vlády, ktorá sa tvári, že zápasí o zdravie národa, zatiaľ čo ho ponára hlbšie a hlbšie do depresie.

Delenie je prítomné všade, akoby už z princípu. Stačí urobiť experiment, napísať v rozličnom čase tú istú myšlienku s opačným hodnotovým znamienkom, a tí istí havkáči sa do vás pustia a začnú vás porcovať na kúsky.

Ťažká doba skúša aj ľudí veľmi múdrych a charakterných. Každý z nás má tri možnosti. Byť lojálny k dominantnému názorovému prúdu, k vládnucej koalícii, ktorá v parlamente hlasuje ako stroj, teda tváriť sa angažovane alebo aspoň politkorektne. Strčiť hlavu do piesku a tváriť sa, že sa ma nič netýka, lebo my sme za pokoj v spoločnosti. Alebo sa ozvať otriasaný svedomím.

Tri, ba i viacero deliacích čiar pretína aj spoločenstvá veriacich. Akoby spoločenské zvady boli viac než poslanstvo Evanjelia. Navonok sa možno i tvárime, že sme voči sebe veľkorysí a znášaviví, ale to je iba zdanie. Delíme sa podľa subjektívnej mienky, ktorý názor je pravdivý a pravdivejší, či najpravdivejší.

A potom príležu benzín do ohňa ešte rozliční hovorcovia či samozvaní teológovia, ktorí zaujmú stanovisko koherentné s cestou do pekla.

O (ne)kultúre ničenia a rúcania

Nie je to tak dávno, čo sa v USA rozšírilo hnutie Black Lives Matter (v preklade „na živote čiernych záleží“). S často násilnými protestami tohto hnutia sa rozbehla aj nová vlna nekultúrnosti, ktorá si uzurpuje právo na rúcanie sôch a ničenie historických pamiatok. Demonstranti z hnutia Black Lives Matter začali dávať svoje názory hlasno najavo a po ich demonštráciách ostávali nielen zničené sochy, ale neraz aj zdevastované ulice miest a vyrabované obchody. Emóciami nabití demonštranti si zrazu privlastnili právo určovať, ktoré druhy sôch, umenia a dokonca i názorov sú z ich uhla pohľadu akceptovateľné.

Pomyselná slučka sa pritom stále viac utáhuje a okruh nepriateľných sa rozširuje. Ako prvé v USA padli sochy južanských generálov z dôb občianskej vojny. Potom nasledovali aj sochy moreplavca Kristofa Kolumba.

V krátkom čase iskra ničenia sôch

preskočila aj do Európy. Vandalizované a zhadzované boli sochy britského premiéra (a bojovníka proti nacizmu) Winstona Churchila, ale aj francúzskeho vojnového hrdinu a neskoršieho prezidenta Charlesa de Gaulla.

Bokom neostalo ani Slovensko, kde sa terčom vandalov stal pamätník Andreja Hlinku v Ružinove. To už sa však aj okruh nepohodlných sôch poriadne rozšíril. Prekážať začala už aj socha Mahátmu Gándího a pouliční výtržníci začali predstaviteľom verejnej správy diktovať, ktoré ulice sa majú premenovať a ktoré sochy a historické pamiatky sa majú odstrániť.

Keď si už všetci mysleli, že vlna absurdnej nenávisti a ničenia je na vrchole, tak Shaun King, ako jeden z hlavných predstaviteľov hnutia Black Lives Matter v USA, na svojom oficiálnom Twitteri vyzval protestujúcich, aby začali likvidovať a odstraňovať aj

všetky obrazy a sochy Ježiša Krista, pretože podľa neho sú symbolom beľošskej nadradenosti. Svoj príspevok ukončil slovami „Zhodte ich!“

Najhoršie však je, že proti tejto agresívnej menšine sa normálni ľudia akosi boja ozvať. Veď za kritiku tejto „novej kultúry ničenia“ si môžete veľmi rýchlo vyslúžiť nálepku rasistu, bigota, spiatočnika. A s takouto nálepkou si už koledujete o spoločenskú izoláciu alebo aj stratu zamestnania. Liberálna ľavica totiž jasne ukazuje, že nemá záujem o pluralitu názorov, ale svoj svetonázor chce presadiť silou. Všetko a všetci, čo nepatria do ich názorovej bubliny, sú pre nich nepriateľmi, proti ktorým vystúpia hoci aj násilím.

Ničenie sôch a historických pamiatok, stelesnené v takzvanej kultúre ničenia, sú toho jasným dôkazom.

MARTIN BELUSKÝ

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné, z ktorého príjem je predsa len o málo väčší ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho na e-maile: Ganisinova.Renata@slposta.sk

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí, prispejte na číslo účtu Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK6909000000000000170427664

OTVORENÝ LIST

NAJVVYŠŠÍM
ÚSTAVNÝM ČINITEĽOM
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Vážená pani prezidentka, vážený pán predseda Národnej rady Slovenskej republiky, vážený pán predseda vlády Slovenskej republiky, aj tohto roku 1. januára sme mali možnosť osláviť vznik novodobej Slovenskej republiky, náš najvýznamnejší štátny sviatok. Sviatok, ktorý nám pripomína zavŕšenie stáročného úsilia našich predkov zápasiacich o národné práva, slobodu a svojbytnosť. Hľadiac do minulosti je zrejme, že celé generácie Slovákov mohli o takom dni len snívať. So zármutkom konštatujeme, že dnes sa akosi dostáva do úzadia hodnota nadobudnutej štátnosti, nevzdvihujú sa dostatočne ideály našich veľkých osobností, ktoré nás svojím oduševnením, odvahou a obeťami priviedli k vlastnému štátu – najlepšej garancii rozvoja, povznesenia a lepšieho života jeho obyvateľov. Nakoľko ani v tomto roku ste ako najvyšší štátni predstavitelia neponúkli slovenskej verejnosti v súvislosti s nato predurčeným štátnym sviatkom žiadny podnet k oslave, spomienke na milníky na našej ceste k dnešku, nehovoriac o akomkoľvek naznačení potreby zdravej národnej hrdosti na dosiahnuté výdobytky, dovoľujeme si Vám pripomenúť, že z titulu Vašich funkcií ste pokračovateľmi veľkých osobností slovenského národa a máte povinnosť nadväzovať na ich odkaz. Naša smelosť obrátiť sa na Vás v tejto veci pramení zo skutočnosti, že my Černovčania, potomkovia obetí Černovskej masakry, stále udržiavame ich pamiatku a pri každej príležitosti vzdávame hold našim pätnástim zastreleným rodákovi, ktorí v roku 1907 priniesli národu tú najväčšiu obeť. Táto udalosť sa všeobecne uznáva za jeden z najvýznamnejších okamihov pri budovaní slovenského politického uvedomenia. Vyzývame Vás, aby ste to boli Vy, kto bude v budúcnosti pripomínať občanom, že vznik Slovenskej republiky, je nie len formálne štátnym sviatkom, ale že má svoj hlboký význam a obsah. Nazdávame sa, že sa tak zaradíte k predstaviteľom všetkých štátov sveta – prezidentom, premiérom, predsedom parlamentov, kráľom a kráľovnám – ktorí majú svoje „sviatky nezávislosti“ v najväčšej úcte, stmelujú svojich občanov a v ťažkých časoch vlievajú ľuďom nádej a odhodlanie. Slovenskej republike prajeme úspešný, pokojný, požehnaný rok 2021 a Vám prajeme otvorené oči, jasnú myseľ, dobré srdce, odvahu, statočnosť a lásku k Bohu a národu.

S úctivým pozdravom

PATRIK HABO
Poslanec za mestskú časť
Ružomberok-Černová
5. 1. 2021

(Pokračovanie z 1. strany)

Ak bol minister obrany testovaný nespoľahlivým antigénovým testom, nemusí byť na základe testu negatívny. Ak obdržal „modrý“ certifikát, môže ísť - podľa nariadení - úradovať na ministerstvo. Vyhlásenie o „zodpovednosti“ ministra pôsobí za týchto okolností ako molíerovská fraška. Je to príklad určite absurdný, nie však menej reálny, ako plošné zamaskovanie občanov. Vyjadruje neopodstatnenosť sankčnej trestno-právnej zodpovednosti za nerešpektovanie plošného nosenia masiek.

Fraškou je aj spokojnosť s ne-medicínskymi tkanivovými rúškami, ktoré si vytiahne dáma pri nákupe z kabelky vo farbe najnovšieho kostýmku. Slúži na efekt. Na prezentáciu lojalitu postačujú aj pleximasky. Sú elegantnejšie...A všetci sú spokojní – policajti, udavači aj vystrašení penzisti, očakávajúci svoju poslednú hodinu len preto, lebo kupujúci sused pri kase nemal handru na nose... A to nespomínam ušmudlané masky hladných bezdomovcov, nájdené pri košoch, ktorí za krádež hamburgera dostanú niekoľko rokov „natvrdo“, lebo bol v štáte vyhlásený núdzový stav.

Všetko je to absurdné divadlo. Ak akýkoľvek epidemiológ poprie túto realitu, tak ho nikto nemôže brať vážne, aj keby bol profesorom na Harvarde a dokonca aj v Košiciach... alebo v Trnave... Svoju teatrálnu lojálnosť s vládnymi nariadeniami prezentujú redaktori v médiách, lebo ich úlohou je prezentovať zmysluplnosť protiepidemiologických opatrení. Zneužíva sa mediálne povedomie o sterilite z dokumentov z chirurgického prostredia a popularizácii „hrdinov“ operačných sál.

Epidemiológovia a virológovia protiepidemiologickej komisie majú morálnu povinnosť odpovedať vo verejnoprávnej televízii na otázky klinických lekárov, epidemiológov a hygienikov z praxe tak, aby občan zmysluplnosť opatrení pochopil. To nie je úloha pána Nadá vo funkcii ministra obrany, ani predsedu vlády – vodcu Matoviča, ktorí sú v týchto odboroch absolútni diletanti. Kvalifikované otázky môžu klásť len skúsení odborníci z medicínskej praxe a nie redaktori, ktorí si o tom niečo prečítali. Nech vedúci inštitútu pre verejné zdravie a hlavný odborník menovaný ministrom jasne vyjadrí argumenty, na základe akých štúdií vydal nariadenia, ktoré viedli v praxi k nediferencovanému plošnému obmedzovaniu práv občanov, ktoré môžu viesť v mnohých prípadoch aj k medicínsky dokázanému poškodzovaniu zdravia.

Pre nediferencovanosť vyžaduje každá plošnosť diktatúru. Otázky v réžii televízneho moderátora sú nevhodné, lebo nerozumie problému a tradične bude skákať nekvalifikovane do diskusie, aby zabezpečil očakávaný efekt zo strany vedenia televízie... Odborné postoje nemajú jednofarebný charakter. Ak si však zavolá televízia len jednofarebných odborníkov a jednu „čiernu ovcu“, na ktorej sa má demonštrovať jej „nezodpovednosť“, tak to nemá žiaden význam. Občan má právo byť zrozumiteľne informovaný hlavne vtedy, keď niekto protiústavne vstupuje do jeho života. Ak sa tak nestane vo verejnoprávných médiách, tak to bude určite v budúcnosti na súde.

Všeobecnú povinnosť nosenia masiek bolo možné zaviesť len za predpokladu, že masky ušité z látky sú - pri nedostatku medicínskych - dostačujúce. Protiepidemiologická plošná účinnosť tých, ktoré sú dostupné, je z poznatkov z literatúry nejednoznačná. Ženy na Slovensku hneď krásne zareagovali (aj s ľudovou tvorivosťou), lebo chápú, že hocijaká tkanina - šál, či vysoký golier zakrývajúci tvár aj s nosom - môže do istej miery zabrániť šíreniu aerosólu pri kýchaní, kašlaní a k mechanickej ochrane pred bakteriálnou infekciou. Individuálna virologická infekčnosť aerosólu pritom nebola dokázaná. S aerosólmi sme boli a budeme v kontakte stále. Nie je nutné citovať oficiálne odporúčenie WHO s konštatovaním, že pri vládnom doporučení, či nariadení nosenia masky je potrebné zohľadniť lokálny kontext, kultúrne podmienky, prístupnosť k maskám, pomocným prostriedkom a tendenciám obyvateľstva. Na to stačí zdravý rozum. Je to prejav kompromisu pri nedostatku základných, podstatne účinnejších masiek. Je sporné plošne nariaďovať nosenie masky všetkým. Predovšetkým však zdravým. Prítomnosť vírusu nie je prejavom choroby, ani infekčnosti. Tak, ako existuje prezumpcia nevinoty ešte z dôb rímskeho práva, tak existuje aj prezumpcia zdravia. „Diktatúra v medicínskom župane“ je nový recept progresívnej „demokracie“. Je to objav nových technológií sociálneho inžinierstva – biologická zbraň.

Objav „dobrovoľnej nedobrovoľnosti“ je základ diktatúry. Nikto nemá právo testovať nedobrovoľne a plošne zdravých ľudí a bez informovaného súhlasu s následným vydieraním. Vydieranie s obmedzením práv v normálnom občianskom živote je protiústavné. Ťažkosti, ktoré môžu byť hoci len subjektívneho charakteru, sú dostatočným dôvodom pre odmietnutie nosenia masiek. Pociť zdravia je nenahraditeľná subjektívna hodnota - aj napriek objektívnej medicínskej patológii - a z tohto hľadiska má hodnotu relatívnu. Je však ľudským právom.

Je teda maska prejavom altruizmu, solidarity, alebo sebaobranou? Dnes sa to volá „kontrola zdroja“ - lebo „každý je nebezpečný“... Nech žije sociálna paranoja... Majiteľom pravdy na Slovensku je len pán Jarčuška, Mikas, niekoľko mediálne pripustených, nenápadnejších, zato snaživejších, prípad neekonomicky zainteresovaných inštitucionálnych vedcov a ich vodca Matovič - ako jej zvestovateľ... Vystrašení občania svoj problém strachu robia problémom všetkých občanov. Musia sa však uspokojiť s vierou, že keď má masku, je chránený.

Prenechajme zodpovednosť samých za seba formou dobrovoľného používania masky. Ak niekto verí liečiteľovi, že pijavice mu pomôžu, nech k nemu ide. Je to jeho viera a voľba.

Nejednoznačnosť dôkazov o účinnosti masového nosenia masiek, ale aj nedostatok kapacít a prostriedkov pre protiepidemiologické opatrenia, viedli k „prisatiu pijavíc“ z kapitálových kruhov na občana a na verejné zdroje. V strachu vždy zvíťazí argument - čo ak na tom niečo je, veď iné nemáme...

Umývanie rúk a zachovávanie hygieny je dnes samozrejým civilizačným výdobytkom. Kašľanie a kýchanie do tváre pri vírusovom ochorení je prirodzene neakceptované. Izolácia, nosenie masky a rukavíc v zdravotníckom prostredí má pre ochranu zdravotníckych pracovníkov a pacientov (v prípade dokázateľne chorého infekčným ochorením) racionálne opodstatnenie.

Nikto nemá ambíciu vrátiť medicínu do obdobia Luisa Pasteura, Roberta Kocha či Ignaza Semmelweisa. Nedobrovoľné plošné testovanie nespoľahlivými testami je protiústavným činom a medicínskym experimentom bez dôkazu, či má svoj efekt na zlepšenie epidemiologickej situácie, a či dočasné zlepšenie nie je výsledkom prirodzeného a spontánneho úbytku životaschopnosti a virulentnosti vírusu.

Občan čaká na jednoduchú a právne krytú odpoveď na otázku: masku áno - alebo nie a keď áno, tak akú a za akých okolností.

Odborná literatúra nedáva jednoznačnú odpoveď. Popisuje množstvo aj nevyhnutných kvalitatívnych kompromisov vzhľadom na doterajšie poznatky, reálne personálne a technické možnosti zdravotníctva. Vláda pri pokuse sankciami presadzovať nariadenia bez ukotvenia v zákone zamlčuje pravdu, že neexistujú v súčasnosti znalostné záruky efektívnosti konkrétnych nariadení, bez ohľadu na skutočnosť, či ich občania budú alebo nebudú rešpektovať. Predstava o nevyhnutnosti hrozieb je veľmi mylná a ich efekt je krátkodobý. Hlavne pri zápase s neviditeľným nepriateľom s meniacimi vlastnosťami. Vláda, občan aj pandemická komisia sú na tom znalosťami o perspektíve vývoja rovnako. Odborníci, podľa preverenej medicínskej skúsenosti a doterajšej empirie s Covidom 19, však majú odborné právo na vyjadrenie odporúčaní. Musia však povedať znalostnú, medicínsku a štatistickú pravdu. Občan prijme aj dobrovoľne určité obmedzenia vo svojom živote, ak mu ich účelnosť vysvetlia ľudia kompetentní a dôveryhodní. Určite nie v štatistickej absolútosti, ale

aspoň pri zachovaní práva. Krízové situácie plodia prirodzené osobnosti, ktoré dokážu presvedčiť... Musia sa však vyznať v problematike a musia mať socioekonomickú inteligenciu. Pod pojmy „vedec“ a „vedecký“ sa vždy skrývalo aj množstvo hochštaplerov. Pri dnešnej devalvácii pedagogických a absolventských titulov univerzitami mnoho rozumných odborníkov radšej mlčí, alebo sú umlčaní. Demokracia priviedla k moci nejedného psychopata, či masového vraha. Tí však vyhladávajú skôr spojencov účelových ako múdrych. Dôvera vo vládu je proces, ktorý sa mediálnou masážou rýchlo ziska, ale v praxi rýchlo stratí. V krízových časoch obzvlášť. Dojem kompetentnosti predsedu vlády a ministrov sa pri takej mohutnej produkcii nekonzistentných krízových nariadení, zákazov, vyhrážania a tlačovkovej invazivite doslova vyparí. Socioekonomická slabomyseľnosť, kultúrna úroveň, mentálne obsahy a právne bezvedomie členov vlády sa expresne prejaví. Slovník „ľudového“ charakteru so snahou priblíženia sa k masám pôsobí žiaľ ako reálny, nepredstieraný. Občan stratil dôveru, reparát nebude - je už neskoro... Strata dôvery v základné ústavné inštitúcie štátu vedie aj k strate dôvery k údajom štatistického úradu a k ich mediálnej prezentácii. To je samozrejmy dôsledok činnosti diletantov. Vtedy sa aj masová mediálna propaganda v záujme režimovej moci stáva kontraproduktívnou.

Vírus sa stal biologickou zbraňou pri pokuse o absolútnu centralizáciu moci. Je to krč pred autodeštrukciou... Obyvateľstvo strednej Európy - s historickou skúsenosťou s nacistickou a komunistickou diktatúrou v kresťanskej Európe - má inú mentalitu. Nežijeme ani v Severnej Kórei, ani v Číne a nemáme ani túto ambíciu. Kultúrni marxisti “v jadre EÚ “však objavili v Číne závažné inšpiračné zdroje. Je to spojenie kapitálového súťaženia pre vyvolených v systéme vedúcej úlohy jednej strany. Je totožný s tým, čo propaguje kultúrny marxizmus oligarchickej demokracie. Inak sa to volá, ale je to isté... Jednoducho demokracia je opäť pochopená nutnosť... Maska aj ako kozmetický symbol politického zemetrasenia... Po tridsiatich rokoch sme opäť na začiatku zápasu o základné ľudské práva. Je to dôsledok koncentrácie nadnárodnej moci kumuláciou vlastníctva v rukách úzkej skupiny vlastníkov - s novými technológiami. Malé a stredné podnikanie je na Slovensku významnou súčasťou existenčných aktivít obyvateľstva. Jeho likvidácia vedie k presunu tejto masy občanov do područia štátu.

Relatívna ekonomická samo-

statnosť robí aj drobného podnikateľa nezávislým... Analógiou bola v minulosti násilná kolektivizácia poľnohospodárstva formou “dobrovoľného“ vyvlastnenia. Roľník bol za komunizmu významným ideologickým nepriateľom moci pre svoju relatívnu nezávislosť. Jeho likvidácia bola aj vtedy súčasťou centralizácie moci. Veľké stravovacie koncerny v záujme zisku a zachovy elit dokážu zabrániť hladu. McDonald’s, Burger King, či korporátne pizérie budú len luxusnejšími “krmelcami“ občana. Osoby typu Nad’, Matovič možno nahradia kultivovanejšie kádre, ale výsledok bude pri aktuálnom volebnom zákone ten istý...

Pri pokuse o zmenu je nevyhnutné vedieť “čo potom“... O slovo sa však stále hlásia len tí, ktorí sú už roky viditeľní z hľadiska aktuálnej moci z doby minulej či predminulej – v tradíciách pudu sebazachovy tých, čo žijú z politiky. Hovoria síce, že neboli dokonalí, ale nie sú až takí zlí ako tí terajší. Reči o ekonomických “jadrách“ a gumových zákonoch proti extrémizmu a podnecovaniu k nenávisti z vlastnej dielne - ich dobehnú... Možno im veriť? Zatiaľ zostávajú všetci verní systému, ktorý ich stvoril... Vyznávajú však to isté a počítajú so skutočnosťou, že politická pamäť občanov trvá maximálne 14 dní...

Občan od štátu existenčne nezávislý, ale so štátom spojený kultúrou, jazykom, zákonmi a tradíciami - ako výraz prirodzenej sociálnej existencie – je vždy najväčším nepriateľom... Aj drobný podnikateľ kašlal na vládu, pokiaľ rozhodoval sám o sebe. Stravovacie, stavebné či energetické korporácie budú diktovať podmienky v štáte. To je presun dnes už aj tak iluzórnej demokracie jedného volebného dňa ešte ďalej od občana. Je to jeho vyhnanstvo do existenčnej závislosti na štáte v podobe nepodmieneného príjmu, s absolútnou kontrolou bankami - bezhotovostným stykom. Pociť hladu a prideľovanie dobrých bodov s víziou nadštandardných radostí pre poslušných, bude mechanizmom ovládania občana režimom. Ekonomická likvidácia mimo korporátneho podnikania je cieľom moderných biologických zbraní. Proces globalizácie prebieha predsa výlučne v “dobrovoľnom“ moduse. Takisto ako plošné testovanie na slovenský spôsob...

Život s maskou sa stal symbolom lojality k režimu. Strhnúť masky znamená obnažiť podstatu a tvár súčasnej moci v Európe. Je to úloha nesmierne náročná... a svojou podstatou - taká jednoduchá...

PETER POGÁDY

V týchto dňoch si pripomíname 70. výročie hanebného procesu, v ktorom komunistické súdnictvo nespravodlivo uvalilo ťažké tresty na troch nevinných slovenských arcipastierov: Jána Vojtaššáka, Michala Buzalku a Pavla Gojdiča. Tento krutý akt bol vyvrcholením perzekučných opatrení ateistického režimu proti Katolíckej cirkvi na Slovensku. Toto nepriateľské ťaženie „ľudovo-demokratického“ režimu proti Cirkvi sa začalo už v roku 1945. Nadobudlo však svoju krutejšiu podobu v roku 1948, keď sa komunisti násilným prevratom zbavili svojich buržoaznych partnerov v Národnom fronte.

Do vyostrenej konfrontácie, ktorá nastúpila po februári 1948, sa dostáva slovenský biskupský zbor značne oslabený. V priebehu necelých troch rokov stratil svojich najrozvážnejších členov: v júni 1947 zomrel biskup Pavol Jantusch, v decembri 1948 arcibiskup Karol Kmeťko a v januári 1950 biskup Andrej Škrábik.

Prvým viditeľným opatrením, ktoré signalizovalo novú fázu proticirkevného boja, bolo dosadenie vládných zmocnencov do biskupských úradov. Títo zmocnenci, ktorých oficiálne vymenovalo kultové oddelenie Povereníctva školstva vied a umení, mali pôsobiť ako kontrolóri a usmerovatelia všetkého, čo sa na biskupských úradoch deje. Cenzurovali poštu a telefonické rozhovory, rozhodovali, kto smie vykonať návštevu u biskupov, bez ich súhlasu nemohli vyjsť nijaké obežníky alebo informácie, atď. Prví biskupi, ktorých postihla táto pozornosť vládných kruhov boli: spišský biskup Ján Vojtaššák (kam bol ustanovený za zmocnenca Ľudovít Kňazovický) a trnavský apoštolský administrátor Ambróz Lazík (kam bol poslaný Rudolf Martiš). Títo zmocnenci začali „úradovať“ 23. júna 1949. V nasledujúcich mesiacoch dostali zmocnencov aj ostatní biskupi.

V jeseni 1949 – podľa pokynov z Prahy – ÚV KSS určil Slovenskému úradu pre veci cirkevné (SÚC) úlohu „preberať“ vedenie jednotlivých diecéz do našich rúk pomocou obsadenia kľúčových funkcií cirkevných organizácií lojálnymi nášmu režimu oddanými kňazmi vlastencami.“ To znamenalo, že tlak na biskupov sa začal zvyšovať a postupne bola na nich uvalená „izolácia“, čo v praxi znamenalo domáce väzenie. V dňoch 2. – 5. júna 1950 bola uvalená izolácia na biskupov A. Lazíka v Trnave, E. Nécseyho v Nitre a J. Vojtaššáka na Spišskej Kapitule, v septembri bol izolovaný J. Čársky v Košiciach a v marci 1951 R. Pobožný v Rožňave. Medzi-

tým v apríli 1950 sa odohrala tzv. Akcia P, v rámci ktorej bola zlikvidovaná slovenská Gréckokatolícka cirkev a jej dvaja biskupi, Pavol Gojdič a Vasil Hopko, boli uväznení dňa 28. apríla 1950. V nasledujúcich mesiacoch bol uväznený trnavský pomocný biskup Michal Buzalka (v júli 1950) a v septembri 1950 sa ocitli za mrežami väzenia spišský biskupi Ján Vojtaššák a Štefan Barnáš. Spolu s nimi boli v lete 1950 uväznení aj generálni vikári Ján Onderúv (Košice), Jozef Tomanóczy (Spiš) a veľprepošť Karol Holszky (Banská Bystrica).

Na biskupských úradoch ostali bezmocní, zastrašení a bohužiaľ v niekoľkých prípadoch i povolíni jednotlivci,

a zároveň rozšíriť sídelnú kapitolu na desať členov. Bolo vymenovaných päť nových kanonikov „z radov vlasteneckých kňazov“.

5. Do Košíc bol biskupovi Čárskemu nanútený za generálneho vikára vlastenecký kňaz Ján Tuleja.

6. Do Nitry bol za generálneho vikára úradne dosadený Michal Beňo.

Ku koncu roka 1950 všetky slovenské diecézy boli pod úplnou kontrolou režimom dosadených vládných zmocnencov. Povolíni a poslušní generálni vikári boli iba „prevodové páky“ nariadení, ktoré prichádzali z vonka, či sa už týkali premiestňovania kňazov, účasti na brigádach, mierových manifestáciách a iných podobných podujatiach, ktorými

Biskupi na lavici obžalovaných

K 70. výročiu ich uväznenia

pomocou ktorých štátna moc prevádzala svoju cirkevnú politiku:

1. V Trnave k spolupráci s režimom sa dal prehovoriť staručký 83-ročný generálny vikár J. Minárik, pomocou ktorého sa prevádzalo rozsiahle premiestňovanie duchovných. Vlasteneckí kňazi obsadzovali fary v Bratislave a v iných väčších mestách, ako aj funkcie na biskupskom úrade.

2. V Banskej Bystrici po smrti biskupa A. Škrábika (v januári 1950) bol protizákonne dosadený za administrátora diecézy Ján Dechet, ktorý hneď po svojom nastúpení, vo februári 1950, vymenoval novú sídelnú kapitolu zloženú z vlasteneckých kňazov.

3. Na Spiši, po uväznení Vojtaššáka, Barnáša a Tomanóczyho, bol dňa 26. októbra 1950 za kapitulného vikára „zvolený“ Ondrej Scheffer (slávnostne uvedený do úradu dňa 5. novembra), ktorý bol poslušným nástrojom Slovenského úradu pre veci cirkevné a podľa pokynov tohto Úradu premiestňoval, zosadzoval a menoval, ako mu prikazovali. Po smrti svätiačeho biskupa, veľprepošty Martina Khebericha (v apríli 1951), zástupcom kapitulného vikára a riaditeľom biskupskej kancelárie sa stal kanonik Štefan Lach.

4. V Rožňave boli z biskupského úradu odstránení a izolovaní viacerí pracovníci (napr. kanonik Ihra) a dosadení vlasteneckí kňazi. V novembri 1950 biskup Pobožný bol prinútený prijať ako generálneho vikára Zoltána Beláka

prenasledovatelia Cirkvi terorizovali episkopát, kňazstvo i veriaci ľud.

V tejto atmosfére strachu a neistoty došlo aj k ohavnému procesu s tromi slovenskými biskupmi: Ján Vojtaššák, Michal Buzalka a Pavol Gojdič. Monsterproces bol časťou celoštátneho „úderu na pastierov“, o ktorom, z poverenia ÚV KSČ, rozhodla dňa 27. februára 1950 tzv. cirkevní šestkav zložení: Alexej Čepička, Zdeněk Fierlinger, Václav Kopecký, Zdeněk Nejedlý, Viliam Široký a Vladimír Clementis.

Pôvodne mali byť postavení pred súd pracujúceho ľudu vedúci predstavitelia českej a slovenskej hierarchie spoločne, ale potom sa ukázalo, že je „praktickejšie“ mať dva procesy. A tak českých a moravských cirkevných hodnostárov (Zela a spol.) súdili a odsúdili v dňoch 27. novembra – 2. decembra 1950 v Prahe a slovenských biskupov (Vojtaššák a spol.) súdili a odsúdili v dňoch 10. – 15. januára 1951 v Bratislave.

Tento proces mal byť smrteľnou ranou nielen slovenskému katolicizmu, ale aj slovenskému národnému sebedomiu. Minister spravodlivosti Štefan Rais to vyjadril na zasadnutí tzv. koordinačnej komisie dňa 19. septembra 1950 slovami: „Je treba v ňom rozbíť farskou republiku.“

Priebeh procesu pripravoval v Prahe od marca 1950. V Prahe, v smutnomoznámej Ruzyňskej väznici, sa nachádzali aj uväznení slovenskí a českí biskupi.

Proces pripravovala 12-členná

Koordinačná komisia pozostávajúca zo zástupcov Ministerstva spravodlivosti, Štátnej bezpečnosti, Štátneho úradu pre veci cirkevné a Štátnej prokuratúry. V septembri 1950 boli do komisie pribraní aj traja slovenskí „odborníci“ (Bedrna, Feješ a Belanský). Popri Koordinačnej komisii pracovala aj Politická komisia, v ktorej slovenských komunistov zastupoval Ladislav Holdoš. Tieto dve komisie sa občas schádzali spoločne ako tzv. pracovný kolektív. Všetko bolo až do najmenších podrobností dôkladne pripravené: predseda senátu, prokurátor, svedkovia, obhajcovia i osoby, ktoré budú prítomné na súdnom konaní. Všetci účastníci boli starostlivo vybraní a náležite inštruovaní. Otázky

Na zasadnutí Politickej komisie dňa 8. decembra 1950 L. Holdoš – podľa inštrukcií ÚV KSČ – takto načrtol celkový plán súdneho procesu: „My na tomto procese máme súdiť hierarchiu ako celok, nie však odsúdiť ju. Máme ju odhaliť ako celok a odsúdiť máme len tých troch... Musíme Vatikán postaviť do takého svetla, že podporuje Ameriku a jej ciele, teda je proti ľudu, proti jeho budúcnosti, proti Sovietskemu zväzu a je za vojnu... Jedna z hlavných myšlienok procesu by mala byť, že vedenie Cirkvi za všetkých režimov stálo proti ľudu, zaujímalo vždy prot ľudový postoj. Cirkve za všetkých režimov bola sluhom buržoázie.“

Dňa 8. januára 1951 zasadala v Bratislave Pracovná komisia a za účasti „celého senátu, kolektívu prokurátorov, zástupcov propagačnej komise, politických činiteľov, štátneho prokurátora a predsedu Štátneho soudu byl proces podrobně probán.“

Súdne konanie sa začalo 10. januára 1951. Predsedom senátu bol Karel Bedrna a štátnym prokurátorom Ján Feješ. Obaja mali za sebou „praktickú skúsenosť“ z procesu s českými biskupmi, ktorý sa konal pred šiestimi týždňami v Prahe a kde Feješ bol žalobcom a Bednapripradením. Obžaloba predvolala 14 svedkov, z ktorých 10 bolo vo väzbe a len štyria na slobode. Z tých štyroch dvaja boli bývalí zamestnanci na biskupských majetkoch, jeden bývalý kňaz a jeden kňaz, ktorý mal spor so svojím biskupom.

Proces prebiehal podľa pripraveného plánu. Obžalovaní sa všetci kajúčne priznávali ku každému obvineniu, aké si len nenávisťný režim mohol vymyslieť.

Rozsudok bol vynesený dňa 15. januára 1951 (podľa zák. č. 231/1948). Ján Vojtaššák, 74-ročný starec, bol odsúdený na 24 rokov žalára, konfiškáciu majetku, 500 000 korún pokuty a stratu občianskych práv. Michal Buzalka a Pavol Gojdič boli obaja odsúdení na doživotný žalár, konfiškáciu majetkov, 200 000 korún pokuty a stratu občianskych práv.

I keď neskôr, počas tzv. odmäku a boja proti kultu osobnosti, Buzalka a Vojtaššák boli formálne „amnestovaní“ (Buzalka v roku 1956, Vojtaššák v 1963), nesmeli sa vrátiť na Slovensko, boli naďalej pod policajným dozorom a zomreli ako väzni komunistického režimu: Buzalka v decembri 1961 v Charitnom dome v Tábore a Vojtaššák v auguste 1965 v Senohradoch pri Prahe. Biskup Gojdič zomrel v Leopoldovskej väznici v júli 1960.

Večná česť ich posvätnéj pamiatke! Trpitelia a mučeníci za vieru, orodujte za nás!

FRANTIŠEK VNUK

Medzi najuctievanejšie osobnosti slovenského politického a spoločenského života patrili počas Slovenského štátu a prvej Slovenskej republiky (1939 – 1945) nepochybne Andrej Hlinka. Ešte za jeho života, do roku 1938, sa Hlinkovi dostávalo mimoriadnych počt. Azda najväčšou bolo premenovanie Slovenskej ľudovej strany na Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu (HSĽS) v roku 1925. Po Hlinkovej smrti sa jeho kult stal na nasledujúcich sedem rokov každodennou realitou. Počas tohto relatívne krátkeho obdobia nadobudol mimoriadne rôznorodé a rozmanité vonkajšie prejavy. Slovenský snem si uctil A. Hlinku 25. apríla 1939 schválením osobitného zákona č. 83/1939 Zb., ktorý mal iba tri paragrafy. Prvý znel: Andrej Hlinka sa zaslúžil o slovenský národ. Druhý paragraf nariadil túto vetu vytesať do kameňa a tento kameň umiestniť v budove Slovenského snemu. Posledný tretí paragraf poveroval realizáciou zákona vládu. Dovtedy sporadicky sa objavujúci epiteton „otec národa“ sa stal spolu s označeniami „večný vodca“ či „zvečnelý vodca“ akýmsi oficiálnym titulom, ktorý sa používal pri jeho mene počas celého obdobia prvej modernej slovenskej štátnosti. Hlinkove meno niesli od jesene 1938 aj slovenské monopolné polovojské a mládežnícke organizácie. Okrem toho boli po ňom pomenované sociálne a charitatívne organizácie, nadácie a ocenenia pre študentov (Hlinkov pokál). Hlinkovu podobizňu nieslo v stredovom medailóne aj druhé najvyššie vyznamenanie prvej SR – Rad slovenského kríža, ako aj Medaila slovenského kríža. Hlinkov portrét bol aj na prvej slovenskej minci s nominálnou hodnotou 5 Korún slovenských (Ks). Pozvoľnejšie sa sochy a busty Andreja Hlinku začali objavovať v úradoch a vo verejnom priestore, hoci námestí a ulíc pomenovaných podľa A. Hlinku bol na Slovensku v rokoch 1939 – 1945 značný počet. Medzi Hlinkovými pomníkmi mal na Slovensku jeden svoje zaručené prvenstvo. Prvým bronzovým pamätníkom Andreja Hlinku na území prvej SR bola jeho socha v nadživotnej veľkosti, ktorú odhalili v nedeľu 30. novembra 1941 pred železničnou stanicou vo Vrútkach. Paradoxnosť primátu Vrútok v tejto oblasti neušla pozornosti ani oficiálnej propagande. Denník Gardista priniesol na svojich stránkach dva dni po slávnosti reportáž, v ktorej nezabudol pripomenúť nielen provinčnosť Vrútok oproti väčším mestám, ale predovšetkým silné lokálne protilúďacké a radikálno-favicové politické zázemie počas predchádzajúcich dvoch desaťročí: „Čo sa za tri roky od smrti Andreja Hlinku nedokázalo ani naše hlavné mesto, ani Hlinkov Ružomberok, to dokázali Vrútky. Tie Vrútky, o ktorých sa hovorí, že sú „iba“ malým mestom, ale pritom sa zabúda, že sú životaschopnejšie ako hociktoré „väčšie“ mestá, tie Vrútky, ktoré za bývalej republiky boli raz sodemitske (sociálno-demokratické, pozn. autora), raz komunistické. Aké to symbolické, že práve tieto Vrútky, kde kedysi bujnel komunizmus, práve dnes, keď bojujeme proti komunizmu, odhalili pomník najväčšiemu Slovákovi, zvečnelému vodcovi Andrejovi Hlinkovi“. Slávnosť začala už deň predtým, dňa 29. novembra 1941 o 15.00 hod., keď bolo symbolicky odovzdaných do užívania dvanásť robotníckych obytných domov. Slávnosť odhalenia Hlinkovej sochy, spojená s odovzdaním dvanástich domov do užívania, sa mala uskutočniť ešte v dňoch 5. – 6. októbra 1941. Generálny sekretariát HSES preložil slávnostné odovzdávanie dvanástich domov na deň sv. Ondreja, teda na 30. novembra 1941. Dôvodom boli organizačno-technické nedostatky, ale

aj personálne zmeny vo funkciách okresného a miestneho veliteľa HG v Turčianskom Sv. Martine a s nimi spojená porada okresných organizácií HSES. Novým okresným veliteľom HG v Turci sa stal referent MS Koloman Geraldini a miestnym veliteľom HG v Turčianskom Sv. Martine riaditeľ miestnej sporiteľne Július Boďa. Celá akcia sa tak nakoniec uskutočnila až v posledných dvoch novembrových dňoch roku 1941. Hlavný prejav na slávnosti odovzdávania robotníckych domov predniesol predseda okresnej organizácie HSES v Turčianskom Sv. Martine a dekan – farár zo Sv.

ciach, takého sme ho vídali v rečníckom zápale, v boji za slovenský národ“. Závažným problémom a prekážkou pri realizácii vrútockého Hlinkovho pamätníka bola absencia umeleckého kovolejára, ktorý by sochu takej veľkosti odlial do bronz. Ponuka prišla aj z Prahy, no v tomto prípade sa objavili nové ťažkosti s materiálom. Problém bol vyriešený až začiatkom roku 1941, keď sa o to úspešne pokúsil slovenský umelecký lejár J. P. Staško zo Žiliny. Pri realizácii myšlienky Hlinkovho pomníka vo Vrútkach sa mimoriadne angažovala aj Slovenská liga. Svedčí o tom aj jej vlajka na samotnej

dala pamätné listy vo forme otváracej pohľadnice s rozmermi 15x10,5 cm, ktorý mal na titulnej strane modro tónovanú fotografiu vrútockého Hlinkovho pomníka a predtlačný červený text: Prvý pomník Andreja Hlinku odhalený na Vrútkach dňa 30. novembra 1941. Vo vnútri pamätnej karty je vlepenej modrá päťhalierová známka s Hlinkovým portrétom, označená belasou príležitostnou pečiatkou a predtlačný červený text: Na pamiatku slávnosti odhalenia pomníka zvečnelého Vodcu Andreja hlinku na Vrútkach dňa 30. novembra 1941. Všetci účastníci tejto slávnosti mali na slovenských železni-

ustúpiť novým geograficky i mentálne vzdialeným a ku nám násilne zavlečeným kultom Lenina, Stalina, Gottwalda a ďalších bolševických hrdlozov. Medzi pamätníkmi v regióne dodnes rezonuje neoverená informácia, podľa ktorej bronz z Hlinkovej vrútockej sochy mal byť použitý práve na sochu Klementa Gottwalda inštalovanú blízko Múzea revolučnej tlačie Klementa Gottwalda, ktoré vo Vrútkach otvorili 12. mája 1957. Aj táto dezinformácia je obvyčajným produktom ľudovej naratívnej tvorivosti, rovnako ako v prípade košickej bronzovej sochy generála Milana Rastislava Štefánika, ktorej bronz mal údajne poslúžiť tiež na sochu Klementa Gottwalda, ktorá stála od roku 1975 na Štefánikovom mieste pred Štátnou vedeckou knižnicou (Forgáčovsko-pongáčovský palác), či dokonca na sochu Lenina, ktorá stála od roku 1987 pred sídlom Krajského výboru Komunistickej strany Československa v Košiciach (tzv. biely dom). Svedectvo o ďalšom osude „vrútockej“ Hlinkovej sochy podala pred dvoma rokmi v miestnom farskom časopise Svetlo Pravdy (12/2018, s. 7) kronikárka mesta Vrútky Helena Oravcová: „Sochu komunisti odstránili a dlhé roky „odpočívala“ medzi uhlím v pivničných priestoroch Vrútockého konzumu, potom sa záhadne stratila“. A nenašla sa dodnes. A tak „vrútocký“ Hlinka sa nevrátil na dodnes stojaci pôvodný podstavec pred železničnú stanicu ani po tridsiatich rokoch od oficiálneho ukončenia vedúcej úlohy komunistickej strany v našej vlasti.

A môžeme konštatovať, že pri vývoji súčasnej politickej a spoločenskej situácie na Slovensku sa tam nevráti ani v budúcnosti. Rovnako ako ďalšie sochy a pamätníky veľkých Slovákov, ktoré strhla, zneuctila a zničila bolševická vláda luzy, ktorá prezlečená do nových hábov pokračuje vehementne ďalej aj v dnešných dňoch. A to nielen v kultúrnej oblasti.

VOJTECH KÁRPÁTY

Michala Dr. Silvester Jung. V ten istý deň, 29. novembra 1941 o 16.00 hod, bolo vo Vrútkach prvé skúšobné vysielanie miestneho rozhlasu. Vo večerných hodinách (od 20.00 hod.) sa obyvatelia Vrútok stretli v dvorane miestneho Ľudového kina na slávnostnej akadémii s bohatým kultúrnym programom. V úvode sa prítomným prihovril tajomník Matice slovenskej Stanislav Mečiar, ktorý sa vo svojom prejave pokúsil načrtnúť aktuálnosť odkazu A. Hlinku pre reálnu súčasnosť a videl v ňom zavŕšenie všetkých národno-emancipačných snáh Slovákov z predchádzajúcich stáročí a súčasť ideovej a ideologickej doktríny mladej slovenskej štátnosti: „Tradícia hlinkovská – to je vlastne terajšia podoba, to má byť terajšia podoba slovenského života, má to byť živé úsilie utvárajúce našu prítomnosť. Preto hovoríme o hlinkovskej tradícii ako o vrcholení úsilia mnohých storočí a mnohých pokolení slovenských, mnohých utrpení a žertvovaní. Slovenská vôľa po samozachovaní a slovenský optimizmus víťazili v osobnosti Hlinkovej a sú aj v hlinkovskej tradícii tým búrlivým, priam dravým, ale vznešene konštruktívnym prvkom, ktorý až do ostatného dychu udržoval jeho a odkázal nám ho ako najväčšie dedičstvo, vykúpené vlastným životom“. Idea samotného pomníka vznikla ešte v roku 1938, tesne po Hlinkovej smrti. Vtedy sa stretlo šesť železničiarov – autonomistov, ktorí vytvorili Prípravný výbor Hlinkovho pamätníka na čele s J. Macákom. Výbor oslovil akademického sochára Fraňa Štefunka z Turčianskeho Sv. Martina s prosbou, aby vytvoril ideový návrh pamätníka i samotnú sochu. Výber Štefunka pre túto úlohu nebol náhodným, pretože tento umelec bol tvorcom plastík – bust i monumentálnejších sôch významných osobností, s ktorými vyhral súťaže na verejné pomníky a pamätníky vo viacerých slovenských mestách. Okrem podobizní Svetozára Hurbana Vajanského, Pavla Országha Hviezdoslava, Milana Hodžu, Tomáša Garrigue Masaryka či Anadreja Kmeťa, bol už tvorcom aj viacerých Hlinkových portrétov. Medzi najvýraznejšie patrí zaiste Hlinkova socha pre Snem Slovenskej republiky z roku 1939. Na celý projekt vrútockého Hlinkovho pomníka v plánovanej monumentálnej podobe sa pozerali skepticky i viacerí turčianski starí ľudáci. Medzitým Štefunko narukoval a tak svoje tri návrhy odovzdal komisii až 31. augusta 1940 a bol z nich vybraný návrh, o ktorom sa jeden z účastníkov slávnosti vyjadril, že nebude robiť česť len Vrútkam, ale i slovenskému výtvarnému umeniu, pretože znázorňuje Hlinku takého, akého „sme ho vídali na manifestá-

Hlinkovej soche pred jej odhalením. Pamätník odhalil minister dopravy a verejných prác Július Stano. Na vrútockej železničnej stanici ho krátko pred deviatou hodinou privítala miestna honorácia. Po slávnostných bohoslužbách v katolíckom i evanjelickom a. v. kostole, ktoré sa začali o 9.00 hod. sa sprievod odobral k pamätníku padlým v 1. svetovej vojne. O 11.00 hod. začala na námestí pred vrútockou železničnou stanicou oficiálna časť slávnosti. Po vztyčení štátnej vlajky za zvukov štátnej hymny predniesol hlavný slávnostný prejav minister J. Stano. Okrem Hlinkových zásluh a odkazu sa krátko venoval i zmyslu a poslaniu pamätníkov národných aktivistov a bojovníkov: „Dôkazom vysokej kultúrnej a mravnej úrovne je to, keď národ nezabúda na svojich zaslúžilých, veľkých synov, keď im stavia pomníky, sochy, mauzólea, ktoré zasa neustále pripomätávajú potomstvu nutnosť idealizmu, pracovitosti, horlivosti, obetavosti, vyvrcholujúcej, keď treba, až k mučeníctvu a sebažertve. Pohľad na sochu Andreja Hlinku pripomína nám na prvý okamžik, koľko pracoval, obetoval a trpel za svoj národ Andrej Hlinka a dostáva sa nám upozornenia a výzvy: Či si aj ty ochotný a hotový za svoj národ pracovať, obetovať a keď treba hoci aj trpieť. Spomienka na Andreja Hlinku, vyvolaná jeho sochou, mimovoľne vylúdi nám obraz z čias, keď my Slováci nemali sme politickej a národnej slobody. Boli to časy kruté, smutné, zúfalé a nedaj Bože, aby sa v akejkoľvek forme k nám zasa vrátili. Či si naozaj vieš dostatočne oceniť, brat Slovák, sestra Slovenska, dnešný stav, keď vo vlastnom štáte sám si svoje veci spravuješ, v svoj prospech, v svoje dobro? Na takého a podobné otázky sa žiada odpoveď od tých, ktorí prejdú popri soche Andreja Hlinku a od všetkých Slovákov. A tak uzná každý, že áno, národ potrebuje čím viac sôch svojich vynikajúcich synov. Socha Andreja Hlinku pripomína nám človeka hlbokého národného i mravného presvedčenia, ducha apoštolského, muža činu, nebojácného, obetavého a víťazného“. Po samotnom odhalení pamätníka ho od predsedu výboru J. Macáka prevzal symbolicky pod patronát a do opatery vládny komisár obce František Straka. Slávnosť priniesol svojim poslucháčom i Slovenský rozhlas a na filmový pás ho zachytila i Slovenská filmová spoločnosť Nástup. Slovenská pošta vydala pri tejto príležitosti osobitné pečiatky, ktorými boli označované belasou farbou obvyčajné i doporučené listy na vrútockej pošte a na poštovom úrade Bratislava I v dňoch od 29. novembra do 2. decembra 1941. Slovenská pošta zároveň vy-

ciach 33 percentnú zľavu a to až do konca nasledujúceho dňa po slávnostiach, teda do 1. decembra 1941. Mincovňa Kremnica vyrazila pamätný bronzový a postriebrený odznak, ktorý ostal do dnešných dní trvalou pamiatkou na vrútocký Hlinkov pomník spred osemdesiatich rokov. Hoci samotná socha Andreja Hlinku už dnes nezdobí námestie pred historickou železničnou stanicou vo Vrútkach, v mnohých slovenských rodinách vo všetkých regiónoch našej vlasti pripomína tento odznak jednu z najmonumentálnejších počt slovenského národa Andrejovi Hlinkovi. Vnútropolitický vývoj na Slovensku, ktorý sa odvíjal v priamej závislosti od vojnových a zahraničnopolitických determinantov nevymeral Hlinkovmu pomníku vo Vrútkach dlhú životnosť. Po 2. svetovej vojne bol spolu s ďalšími sochami a pomníkmi slovenských národných osobností zvalený, demolovaný a roztavený. Pamiatka najväčších synov slovenského národa mala na ďalších štyridsať rokov

NOVÉ SVEDECTVÁ SLOVÁKOV Z VÝCHODNÉHO FRONTU 1941 – 1945

Občianske združenie Múzeum ozbrojených zločiek SR 1939 – 1945 na sklonku roka 2020 vydalo Denníky a spomienky slovenských vojakov z východného frontu 1941 – 1945 (II.). Ide o voľné pokračovanie priamych písomných svedectiev našich vojakov z vojny proti ZSSR, ktorá bola do r. 1989 v historiografii i publicistike tabu.

Kniha má dovedna 158 strán a obsahuje štyri denníky a dve spomienky bývalých radových príslušníkov slovenskej armády.

Celkovo ide už tretiu publikáciu s touto témou vydanú o.z. Múzeum ozbrojených zločiek. Prvou boli Denníky a spomienky I. (2016, 218 s.), potom Denníky Mateja Ivanču (2017, 154 s.).

Knihu si možno zakúpiť v knižkectve Svojet (Liga Pasáž, Dunajská ulica 18, Bratislava, mail:

*kniha.svojet@gmail.com
tel. číslo 0903 946718)
alebo u vydavateľa
(Javorová 32, Partizánske),
mail:
ozoz1939.1945@gmail.com*

ODVOD A VÝCVIK

Ešte pred vojnou som od 22. apríla 1939 pracoval v Nemecku. Domov som sa vrátil 22. augusta 1940. Štyria mladí chalani sme sa vybrali zo Soblahova. Pracoval som tam u sedliaka na hospodárstve v Sasku v Zeithain blízko Labe, na polceste medzi Drážďanmi a Lipskom. Tam som si robil aj vodičák, pretože som chodil na traktore. Boli tam aj ťažné kone, kravy. V škole som mal štyri roky nemčinu a tam som sa zdokonalil.

Vtedy bol branný zákon, kto dovŕšil 20 rokov, musel ísť na odvod. V roku 1941 sme boli prvýkrát, ale to len tak. Na druhom odvode v 1942 už sme išli celý môj ročník. Odviedli nás trinástich, zhodou okolností aj jedného mladšieho, ročník narodenia 1922. Doktor sa ho pýtal, či chce byť vojakom. Všetci vraveli, že nie a on, že áno. Tak hneď zobrali aj jeho. Viem, že potom bol v Taliansku v Technickej divízii. Ale nás sa už nikto nepýtal. My sme išli všetci. Na odvode bol so mnou aj Ondrej Liška z Opatovej, ale ten bol mladší, takže narukoval až neskôr. Boli sme tam branci z celého notariátu v jeden deň. Teda obce Veľká Kubrá, Kubrica, Opatová, Biskupice, Turná, Hámry, Mnichova Lehota a Soblahov. Z tých, čo so mnou odviedli, tam boli z Opatovej bol Piška Svrbík a Pišta Gavenda. Pištu som nepoznal dovtedy. Spolu sme sa ale dostali do čaty, mali sme spolu lôžka na tej istej izbe a aj sme spolu išli na front. Padol do sovietskeho zajatia. Vrátil sa až v roku 1947 v zlom zdravotnom stave, podvyživený. Ktosi z príbuzných ho videl v transporte, keď sa vracal zo zajatia, ale najskôr musel ísť do karantény. Z Teplej narukovali Jožko Masaryk a Rudo Holý, z Kubrice Jano Krivánek a z Kubrej Ondrej Hošťák. Na piaty deň som dostal povolačiaci lístok.

FRONTOVÁ SLUŽBA

Potom 15. júla sme už boli pripravení. Pripravili sa vagóny, navozili tam slamy a všetko sme si nachystali. Niektorí chlapi pili ako sprosť. Mnohí vyhadzovali zariadenie z kasární na dvor. Aj posteľe,

proste čo sa dalo vyhodiť. Také zúfalstvo bolo v tých ľudoch. Odchod bol ráno o šiestej. Aj bol príkaz, že musíme ísť potichu, žiadne vylomeniny, žiadne spevy. Ale v skutočnosti celá Bystrica bola na nohách. My sme boli takí miláčkovia Bystrice. Keď výpravca vypravil vlak, všetci hulákali.

Išli sme smerom na Martin, Vrútky na východ do Karpát a potom cez Poľsko a celú Ukrajinu, cez Vinicu a napríklad aj cez Krivoj Rog, odkiaľ dnes dovážajú rudu pre Košické železiarne. Stále bola naša európska železnica, za rok bola prerobená na naše rozchody. Išli sme až potiaľ, kde končila, teda v Amvrosijevke. Cesta trvala desať dní.

ANTON ĎUĐÁK

Spomienky na východný front a povstanie (1942 – 1944)

Viacrát sme stáli, buď bola zamínovaná trať, alebo sme nemali palivo a podobne. Nakoniec sme sa 25. júla vyložili v Amvrosijevke. Bola to veľká stredisková obec. Blízko tejto dediny sa nedávno zrútilo to indonézske lietadlo.

Došiel tam aj jeden transport Talianov. Boli to horskí pešiáci, mladí chlapi. Mohla ich byť možno aj tisícka. Mussolini ich poslal ako pomoc Hitlerovi, keďže boli starí kolegovia. Čítal som niekde, že z týchto Talianov sa takmer nikto nevrátil.

Nám tam došiel jeden transport osobných áut Steyr 220. Došli priamo z fabriky s civilným náterom. Prišla aj farba a museli sme ich prefarbiť. Ja som nechcel osobné auto. Z Amvrosijevky som sa viezol v osobnom aute. Traja sme tam boli a batožina.

Cez Rostov sme prišli do Kunitskej a potom až na predhorie Kaukazu do Imeretiskej. Tam sme 8. septembra 1942 vymenili tých, čo tam boli od začiatku vojny. Ja som ostal s Pištom Svrbikom. Vyčkávali sme. Zrazu zahlásili: „APH 30“. Drapol som ho za ruku: „Pišta, poďme!“ Potom by si aj druhí rozmysleli. Auto Tatra 27A, evidenčné číslo 7727 som prevzal od slobodníka Ďuriana. To bolo výrobné číslo aj číslo technického preukazu. To boli autá vyrobené špeciálne pre armádu. Mali ešte riadenie vpravo, lebo boli vyrábané ešte pred vojnou. Mali sme na starosti benzín pre celú divíziu, ale okrem toho si pohonné hmoty obstarávali bojové jednotky samy od Nemcov. Chodili sme pre benzín a rozvážali sme ho. Raz ma vyhnali na dlhú túru až na Donbas – tri autá. V Makijevke som mal poruchu. Ložisko na prednom kolese sa rozbilo. Chlapi prešli na ďalšie autá a ja so závozníkom sme ostali tam. Našťastie sme sa dostali naspäť do nejakej dedinky. Spolujazdec musel stále zalievať vodou z kanistra. Hovorím: „Jožo pôjdeš do družstva pre mechanika.“ Boli tam divízne dielne 2, určené na stredné opravy. Potom zasa poddali krúžky na druhom valci. Olej fľakal. Do Rostova sme došli až pred polnocou. Tam boli veľké dielne 1. Tam mi to aj urobili. Potom som

nafasoval materiál a vrátil som sa na front. Väčšinou sme chodili do Krasnodaru a k útvarom na front. Naše jednotky tam boli roztrúsené.

Rýchla divízia 2. novembra (1942) dostala 12 tankov zo Slovenska. Krásnych nových. Na druhý deň som mal narodeniny. Došiel aj jeden dielenský voz a mužstvo.

ÚSTUP Z KAUKAZU

Na konci januára 1943 Rýchla divízia začala ustupovať cez Krasnodar. Videl som, keď sme začali ustupovať pred Krasnodarom, ako jeden z našich zostrelil ruské lietadlo. Naši mali lietadlá ako Nemci – meseršmity. Prišlo deväť ruských Lavočkinov a robili nám tam... Hovoril som vtedy

Geničesk bolo vystrčené mesto v Azovskom mori. Príliv a odliv to nemalo a domčeky boli až po samú vodu. Ondriš Hošťák z Kubrej tam býval v jednom takom dome, hádam desať krokov od vody. Normálne vybehol z domčeka a už bol vo vode. Tam sme boli potom dosť dlho. Dozvedeli sme sa, že zo Slovenska prišli mladí vojaci. Neďaleko bola Novoalexijevka, kam prišiel transport nových vojakov zo Slovenska. Naraz, myslím v júni 1943 prišiel za mnou môj bývalý spolužiak zo Soblahova, Ondriš (Ondrej) Kušnir, ktorý bol u cyklistov. Nevieť potom presne kde bol, ale bol tiež na Kryme. Z Novoalexijevky prišiel za mnou na bicykli. Vojenský preukaz som

Poručík – veliteľ tam nebol. „Major Lichner, okamžite si pridte pre rozkaz. Ešte dnes musíte zriadiť predsunutú výdajňu pohonných hmôt v dedine Kostogryzovo.“ Naskočil som na prvý voz a išiel som na autosprávu. Všetko mi nadiktoval. Bola tam taká špeciálna frontová mapa. Opísal som si všetky dôležité body. Vrátil som sa a hlásil som porúčikovi, ktorý tam medzitým prišiel, že máme zriadiť predsunutú výdajňu. Hovorí mi: „Máš tu ľudí, tak rob.“ Tak sme zburcoval ľudí. Naložili sme niekoľko aut. Dali sme na ne všetko zariadenie na tankovanie. Hlásil som, že všetko je pripravené, koho dať za veliteľa. Poručík sa pýtal koho mám. Hovorím: „Ja Vám poviem.

dostal v Novoalexievke na divízii. 16. júna 1943.

Spolu tam bol so mnou aj Pišta Svrbík. Aj sme spávali vedľa seba. On bol ale špekulant. Vedel ako na to. Zobral konzervu, nechal ju otvorenú jeden deň a potom ju zjedol. Samozrejme dostal žltáčku. To bola infekčná choroba. Tak sa dostal zdravotným vlakom na Slovensko. Potom ale aj so Steklým musel ísť na konci vojny do Talianska. Žltáčku dostal aj veliteľ a jeho technický účtovateľ. Ten pochádzal z Nitry, Laco Kravinger. Tak sme ostali bez veliteľa. Zakrátko nám dali pešáka, nejakého poddôstojníka z východného Slovenska. Mladý, čerstvý, poslaný zo Slovenska, ale nemal skúsenosti. Tak si nás dal nastúpiť. Išiel od jedného k druhému a zisťoval, čo je kto vyučený a aké má vzdelanie. Došiel aj ku mne. Ja som všetko povedal, kde som pracoval, čo a ako. Prišiel až na koniec. Vrátil sa ku mne a pýta sa: „Máte auto?“ Hovorím: „Mám.“ „Auto odovzdáte a budete technický účtovateľ.“ Hneď za mnou došiel kamarát Jožo Kováč: „Tono, vieš čo, ty máš ešte dobré auto. Odovzdaj moje.“ Tak moje si zobral a jeho som odovzdal a dali sme ho druhému. Ja som sa stal teda technickým účtovateľom a zástupcom toho poddôstojníka. Veď on sa, chlapec, nevedel ani dobre podpísať. Tak sme ho museli dirigovať. Toľko papiera popísal len s tým podpisom, ale pomaly to išlo.

ÚSTUP

Z KRYMU A UKRAJINY

Pripravovalo sa na stret medzi Nemcami a Rusmi. Dňa 25. septembra 1943 zasadili divíziu do frontu Melitopol – Kachovka. Aj my Slováci sme tam mali vymedzenú úlohu. Jedna časť dôstojníkov sa pripravovala, druhá zrádzala. Ja som bol stále v styku s divíziou, lebo som mal telefón. Bol tam major Lichner, vedúci autosprávy, hlavný lapaj, ktorý chcel dostať celú divíziu k Rusom. Mal družku, jednu ruskú lekárku. Ona bola špiónka, takže Rusi vedeli o nás všetko od A po Z. Bolo poobede, nemal som tam veľa ľudí na parkovisku, mali sme málo áut. Naraz zvoní telefón. Idem sa prihlásiť.

Mám tu desiatnika Ulického, ale to je chlap nemožný, ten to ani nenájde. Ale viete čo, ja to už mám napísané, ja tam pôjdem.“ Poručík rozmýšľal a hovorí: „Nie. Koho máš, toho pošli, teba ešte budem potrebovať.“ On asi tiež bol do toho zainteresovaný. To bola moja záchrana. Všetko som vysvetlil tomu desiatnikovi, reku choďte zbohom. Šťastie všetkých, že bol sprostý. Netrafil tam. Skrátka tam nedošli. Lenže to bolo šťastie, pretože do rána tam už boli ruské tanky, už bola tá dedina obsadená. Všetko čo tam behom noci prišlo, všetko do hlavy bolo zajaté. Major ich tam už i s frajerkou čakal. Toto si počítam za druhý život. Zo zajatých tam boli môj bratranec Janko Kľačko, spomínaný spolužiak Ondrej Kušnir, Mikloš (Mikuláš) Gavenda, Drapáč. Všetko chlapi z môjho ročníka. Zajali tam viac ako dvetisíc slovenských vojakov. Tých potom prinútili vstúpiť do Svobodovej armády. Drapáč mi potom hovoril čo prežívali – boli hladní, zima, všivaví, tak podpísali.

Jeden jediný chlap odtiaľ ušiel, to bol z našej jednotky, čatár Paleš, ktorý tam mal hľadať ubytovanie. On bol nemeckej národnosti. Ten sa bál Rusov ako čertov. Keď videl ruské tanky, tak sa dal v nohy, vbehol tam do nejakého okopu a bežal tade pokiaľ sa dalo a potom ďalej. Našiel nás na druhý deň. Pretože my sme už začali ustupovať. Spomínaný desiatnik Ulický s jeho kolónou nás našiel asi za štyri dni.

20. peší pluk, kde bol Jozef Ďuriška, ostal obklúčený na Kryme. Tam bol ranený. Prišiel presne pred koncom vojny. Priženil sa do Kubrej. Jožko bol v bunkroch na okraj mora – prielivu, kde mali bunkre. Bol tam nejaký firmol. Nemci si zmýlili Slovákov. Hádam si už mysleli, že to sú Rusi. Tak spustili paľbu a Jožko Ďuriška to dostal do krku. Zobrali ho do Nemecka na liečenie a prežil. Na Slovensko došiel asi vo februári 1944.

My sme ustupovali tesne pred frontom. Niekedy sme ustupovali dva tri dni, inokedy sme stáli. Niekedy to bolo i behom. Z Nikolaeva sme došli Bogojavlenska. Tu sa vlieva rieka Ingul. Dedina je na úvríi a mali tam problém s pitnou vodou.

Ale pri zálive ako tá riečka ústi do mora, bola artézska studňa. Bolo to vyložené z kameňa, štyri levove hlavy a z tých papulí tiekla voda. Baby z dediny museli každý deň chodiť tam. My sme pravda mali autá, tak sme to odviezli na dvoch a navozili sme aj pre pol dediny. Nás tam tí ľudia mali radi.

Bolo to na Vianoce 1943. Z veliteľstva došiel oznam, že v tom kostole bude spoločná spoveď, že vojaci, ktorí majú záujem. Ja som býval s jedným chlapíkom od Trnavy. Hovoríme si teda, ideme na spoveď. Tak sme sa vyrichtovali, išli sme do toho kostola. Bol tam kňaz Jozef Mitošinka, on bol ešte na Kaukaze aj s nami ustupoval. On sa asi neľahal domov. No prideme do toho kostolíka. Čakáme, došiel farár i s ministrom pucákom, kufrisko veľké. Dali ho na stolicu, rozložili ako obetný stôl. A len my dvaja sme boli na spovedi. Po nás nikto. A chlapov tam bolo hádam niekoľko stoviek.

Potom sme smerovali do Odesy. 5. marca 1944 už sme boli ďaleko v Odese. Tam boli katakomby z vyťaženeho travertínu. V tých chodbách boli nasťahovaní partizáni. Východov tam mali množstvo. Hoci kde i v rodinnom dome boli dosky, tie sa odstránili a už bol v podzemí. Cez noc to tam bolo ako na bojisku.

BESARÁBIA

Cez Tiraspol sme prešli mostom do Besarbie do mesta Bender. Bol to hnusný čas v zime. Tam sa dostal aj Ondrej Liška medzi nás. Už bol večer. Reku musíme sa ubytovať. Bola tam nejaká budova. Usúdil som, že to bola nejaká malá nemocnica. Na chodbách boli nejaké embryá alebo niečo také asi v liehu. Vybrali sme si jednu izbu, sklá boli preč, okná sme zakryli celtami. Ondrej sa usalašil oproti dverám pod oknom. Ja som mal už tiež pripravené na spanie. A veliteľ Zoltán Galvány, jeho strýco bol v Trenčíne okresným náčelníkom, napitý vošiel do dverí, vytiahol pištoľ a báb. Ondreja skoro zabil ten somár, len kúsok od neho trafil steny. Hneď sme ho haltovali. Ale čo už, ako opitý chlap. Keby bol Ondrej sedel, tak je zle. Z pištole sú hnusné rany.

Aj druhý raz nás chcel dostať do kaše. Poručík bol napitý a v jednej dedine, kde bol nemecký štáb nariadil prvému šóferovi s ktorým sa viezol, aby išiel tam do tej veliteľskej zóny. Tam boli stráže. Ten ho poslúchol, ale Nemci hneď zasiahli, aby sme okamžite vypadli. On sa tam začal strašne rozhadzovať. Ja som nevedel čo sa robí, ale vybehol som z auta, išiel som za ním. Hneď som mu drapol pištoľ a hovorím, chlapi, namieste sa točíme, aby sme nedošli k problémom. Také to boli situácie.

V zime záveje. Došli sme do jednej dediny a tam naši vojaci objavili nejakú pivnicu s vínom. Chlapi reku aj my si musíme zohnať nejaké víno. Malé súdky už ale boli preč. Najmenší tam bol hádam okolo 300 litrov. Tento sud musíme dostať nejakú preč. Niektorí odvážni ho vykotúľali von z pivnice a cez dosky sme ho dostali na auto. Bolo to červené víno, volali sme ho atrament. A kam sme prišli, tam sa hneď prevrálo. Došli sme jeden raz skrehnutí a uzímení do nejakej dedinky. Jednu chalúpku sme si obzreli. Okná preč. Zapchali sme okná celtami, chlapi rozbili nejaký plot a začali kúriť. Čo čert nechcel, povala sa nám chytila. Vody nebolo, tak sme hasili vínom.

Potom sme už kúrili miernejšie. Prespali sme a išlo sa ďalej. Takýchto kúskov tam bolo, to sa nedá povedať.

V Besarbii sme mali jedla dosť. Raz bol voľajáký sviatok, tam kde sme bývali. Naraz len vidíme, zabíjajú sa sliepky. Rodina, kde sme bývali mala dievku, mala osemnásť. Ale taká bola špinavá! Na plechoch sa pieklo, vysmázalo. Keď to už bolo, ona to trhala rukami, špinavá. Nemohol som sa dívať na to. Špinaví boli. Bieda tam bola strašná, ale nemusela byť, lebo tam bola úrodná pôda.

Boli tam aj české dediny. Kedysi (v 19. storočí) išla veľká skupina Čechov zo Šumavy, kde bol ťažký život, do kolónii do Ruska na Volyň. Viedol ich nejaký učiteľ. Nebolo tam ale dobré podnebie, tak niektorá skupina sa oddelila a prišla až do Besarbie. Tam boli lesy, to im ponúkli. Tak sa usadili a vyrúbali lesy. Oni vedeli hospodáriť, všetko mali. My sme tam tiež chodili za nimi.

V dunajskej delte, kde je už Dunaj riadne široký, sme sa v meste Brajla nakladali. Tam bola halda nepojazdných áut, tak sme ich museli naložiť na vlak a každý dostal nejaké auto a išli sme na Slovensko. Ja som mal pridelenú škodovku (Škoda 6 ST 6-L). Z toho auta som mal strach. Tie autá boli potvorské. Bol to ťahač kanónov, benzínový šesťvalec. Mal citlivé pérovanie a nad kapotou mal priestor pre dve rezervné pneumatiky. Keď sme došli do Budapešti, tam už bol elektrický vlak. Železničiari, keď to kontrolovali, mali proti tomu výhrady, že to je vysoké a troleje sú blízko. Z Budapešti do Starého Komárna som preto musel byť vonku. V Starom Komárne nás zobral normálny parný stroj a išli sme ďalej do Banskej Bystrice.

POVSTANIE

Po návrate z frontu mi v Bystrici prideliť auto a ešte s jedným šóferom sme išli na Oremlaz. Teda dve autá sme išli. Tam bol imigračný tábor a veliteľom bol Ukrajinec Milodanovič čo bol v slovenskej armáde. Bolo tam veľa Ukrajincov. Drevené baraky. V jednom baraku bolo veľa popov. My sme mali za účel starať sa o nich. Neviem či z nich po vojne ostal niekto nažive. Naraz došiel rozkaz, aby sme sa okamžite obidvaja vrátili do Bystrice. Došli sme do Bystrice. V Kráľovej hneď na kraji mesta boli garáže a tam sme aj bývali. Do mestských kasární nás už nedali.

A naraz jedno pekné ráno povstanie. Chytilo to aj jedného majora čo bol s nami na Ukrajine, major Svíček, to bol taký fajn tichučký, taký bojko, on bol vojak z povolania nuž a mal také zázemie, tak to nejakú prežíval v tej armáde. V povstaní to bolo horšie ako fronte. Neporiadok. To sa nedá povedať. Partizáni – tí mohli všetko. Banská Bystrica tie prvé dni bola cez deň mŕtve mesto, ale večer nestačili krčmy a pivovar nestačil variť pivo. Cez deň boli bárske zalezení a v noci bojovali v pivniciach a po krčmách. A tie pesničky, vylomeniny a tá nálada takzvaná, ale čo to bolo, nič...

V Bystrici bolo moc Nemcov, mali tam byty. Keď začalo povstanie, Nemci tam robili šarapatu, lebo boli ozbrojení. Povstanci chceli zlikvidovať tie miesta odporu, tak, že kto sa prihlási. Dvaja takí odvážlivci východniari, sa prihlásili. Bol tam taký malý tank. Malo to dva guľomety. Jeden, čo mal vodič a jeden strelec. Ten čo mal vodič, bol

len napevno. Ten druhý mohol otáčať. Išli na námestie a tam začali strieľať. Jeden sa držal a strieľal ako sprostý a druhý voľakde zaliezol. Na druhý deň potom dostal jeden pochvalu a druhý pokarhanie.

Civili, tí robili deň aj noc na okopoch a prekážkach. Domy spevňovali železničnými štaflami. Na kraji Bystrice sme mali porobené bunkre. V kasárňach bol sklad munície, jeden veľký hangár. Keď bol poplach, tak sme vzali nohy na plecía a guľomet a hybaj k Hronu. Tam boli také výmole, kde sme počkali. Na kraji Kráľovej bola železničná zastávka. Ja som bol práve 2. septembra 1944 pri mostu. Zrazu vidíme jedno lietadlo, ako letelo ponad nás. Bolo to trojmotorové lietadlo značky Junkers. Čochvíľa za ním jedna stíhačka. Pilotoval ju František Cyprich, vtedy bol ešte len rotný. On letel rovno na to lietadlo z trochu väčšej výšky, frkol na neho z guľometu a lietadlo začalo padať. Zostrelil ho. Keby bol rovno padol, tak padne na mesto, na Bystricu. Ale pilot to ešte vybral na takú planinu. Tam sa mu potom zlomil podvozok a havaroval. Hneď tam prišli naši vojaci aj partizáni (tých tam bolo ako hadov) a okrádali posádku o hodinky a čižmy. Niežeby boli zachraňovali, ale rabovali. Z posádky lietadla nezomrel nikto, ale mali dolámané nohy, aspoň jeden. Ja som to už vtedy odsudzoval. Veď oni mali signál, mohol ho vyzvať, aby letel za ním a mohol ho doviesť na letisko na Sliač a mohli mať naši somári lietadlo. To bola nejaká maďarská delegácia, všetko to boli civili. Oni len prelietali a ani nevedeli, že je povstanie. Cyprich už išiel nahlásiť zostrel. Mohol to však urobiť inak a zajať lietadlo. Ale možno by ho potrestali, že nesplnil rozkaz. Nuž tak riskoval a zostrelil ho.

Ja som mal veľkú smolu. Keď sme už od Zvolena počúvali rachot zbrani a všetko sa sťahovalo preč, naraz ma zachytil jeden poručík a hovorí: „Podťe sem pán četár! Vás dáme ako veliteľa do jedného bunkra.“ Hovorím: „Ako? Veď ja som ťažký guľomet ani nevidel a Vy ma chcete dať ako veliteľa guľometu?“ On: „Nevadí. Dostanete obsluhu. Tam niektorí budú, čo to vedia.“ Nemohol som nič robiť. Zobral ma a išli sme do toho bunkra. Bunker prázdny. Všetko som mal na sebe, hádam aj 40 kilogramov. Zkrátka sa vrátil so štyrmi chlapcami. Okrem flinty a chlebníka nemali nič. Odniekaľ ušli z bojiska alebo Pán Boh vie, kade sa tam dostali a dal ich tam. Poručík odišiel. Ja som medzitým začal všetko richtovať. V skutočnosti pre mňa guľomet nebol nič neznáme. Musel sa zastreľovať aspoň každý mesiac a čistiť. Hovorím: „Tak čo chlapi, ktorí ste boli u guľometčákov?“ Oni: „Ja nie, ja nie.“ Reku tak ja budem veliteľ ty budeš pridávať pásy, ty budeš filovať pás a tak ďalej. Naraz mi jeden hovorí: „Pán četár, idem na záchod.“ „Chodť,“ a už sa nevrátil. Išiel druhý, nevrátil, tretí nevrátil, štvrtý nevrátil. No a teraz reku som v kaši. Čo budem robiť? Vzal som si všetko na seba, niektoré veci ako priťaž som odhodil a pobral som sa do Radvanských kasární. Guľomet som zobral z podstavca, to je poriadny kus. Dal som si ho na plece a pomaly zadnou cestou smerom popri luteránskom kostole som išiel. Nikto si ma nevšímal. Rozmýšľal som čo ďalej. Došiel som

do kasární a tam Božie dopustenie. Behalo sa krížom krážom, krik, partizáni, vojaci. Vošiel som na nádvorie mysliac si, že je tam nejaká organizácia. Ale chaos. Guľomet som dal dolu a postavil som ho do kúta. Vyšiel som von na ulicu a naraz ako keby to bolo zorganizované, prichádzalo auto Tatra 27A od Kráľovej. Niektorí ma poznali, čo boli frontáci. Pretože priamo v kasárňach ma nepoznal fakticky nikto. Z frontu nás do Bystrice došlo len pár. Zavolali ma: „Tono pod sem chyto.“ Kam ideme?“ „Do hôr.“ Tak sme išli smerom na Staré Hory. Tam som bol už medzi svojimi. Došli sme za Bystricu kde je vodná elektrárnička. Baláže sa to myslím volá a Kalište. Išli sme do tej doliny hádam tri kilometre a tam sme sa usadili. Ani tam nebola žiadna organizácia. Popárovali sme sa a urobili sme si celtý. Ja som si urobil stan v takom húští s Tonom Furtkevičom zo Starej Ľubovne čo sme boli spolu aj na fronte. Ustlali sme si tam. Odrazu prišiel poručík medzi nás a hovorí. Potrebujem dvanásť četárov. No dobre. Tona nie, ten bol slobodník. Hovorí: „Vy zoberiete prázdne rukavky a výzbroj a pôjdete na proviant. To bola už zrada. Oni chceli posilniť nejaké partizánske oddiely poddôstojníkmi a chceli takto získať veliteľov. My sme sa ale medzi sebou nepoznali. Ostatní boli všetko chlapi základáci. V tej skupine nebol okrem mňa už ani jeden fronták.“

DO ZAJATIA

Celú noc sme tam išli horami. Našťastie, že jeden bol z toho kraja a poznal to. V snehu sme sa tam števrali. Prideme a tam veľký krik, hurhaj, autá, mužstvo, partizáni. Reku kde je proviant a on tam bol len tak, samoobsluha. Vedeli sme, že tam niečo nehrá. Nabrali sme si teda, čo kto chcel. Ja som si pripísal aj jednu fľašu rumu a niečo od jedenia. Tak sme išli naspäť. A na tam už ani duša, všetko prázdne. Tam odhodené nejaké prádlo, tam zasa flinta. A teraz čo budeme robiť? Oni už boli dvojice a mňa nechcel nikto. Tak som ostal sám. Začal som blúdiť. Uvažoval som, že tam na ten smer tri kilometre sú už Nemci a cesta na Donovaly. Tak sa reku budem držať od cesty ďalej, aby som sa nedostal do zajatia Nemcom. Hľadal som ďalej. Prišla jedna noc, potom ešte aj druhá a ja som uvažoval, že takto nemôžem byť. Tam rozum pracuje na plné obrátky. Tak som usúdil: zajatiu sa nevyhnem. Domov mám kilometre, známych nemám, že by som sa nejakú prešmykol a skapať voľakde s partizánmi to nie. Tak hovorím: musím sa dať zajať. Všetko som si povyhádzoval, nechal som si dve deky a nejaké prádlo, fotoaparát už „bol v trapu“. Čo som mal niečo lepšie, to už bolo preč. Ešte som si navyberal nejaké maličkosti. Flintu som zahodil do krička. Reku a teraz nebudem tu špekulovať. Tak som sa dal na druhú stranu úžiny. Boli tam ešte nejakí partizáni s automatmi, čo ešte chránili. Aj som sa díval po nich či ma nebudú obťažovať, alebo nútiť voľakde. Ale nikto nič. To boli tiež takí normálni ľudia, kašľali na všetko. Už som bol hádam kilometer odtiaľ, ešte aj tam som videl nejakých. Dal som sa šikmo cez les a naraz vidím nemecú hliadku. Reku už sa teraz nenaskrývam, neutajím ani neujdem nikde. Tak som si kráčal ďalej. Samozrejme: „Halt!“ No tak halt. Moje šťastie bolo, že som vedel nemecky. Som si porozumel s tými Nemcami a išiel

som s nimi až na cestu. Títo Nemci takto zbierali zajatcov po horách a tam ich vodili k ceste a tam už chodili naši vojaci s Tatrami. Naraz ostala Tatra stáť, boli sme tam už asi štyria zajatci, čo nás tam Nemci doviedli. Tak nás dali na autá a odviezli na Staré Hory ku kostolu. Tam nás bolo niekoľko sto. Neviem už, ako sme tam spali, či som ležal, či stál či sedel, to už neviem. Ale zo Starých Hôr nás hnali do Bystrice do nejakej školy. Jest' nič. Prespali sme tam a na druhý deň už aj čosi varili. Nejakú omáčku, však šálku som mal, to som si nechal. Tam sme boli asi štyri dni, viac nie. Naraz zoradiť sa a ideme do Martina cez Harmanec. Ja som bol ešte taký mazaný. Mal som nejaký zápisníček a nejaké drobné peniažky, tak som napísal rodičom, čo som o sebe vedel: Ženú nás do Martina. Vzal som nejaký väčší kúsok papiera, pár tých šestákov na známku, zabalil a keď sme išli niekde okolo civilov, nebadane som to hodil medzi nich. Takýchto upozomení som porozhadzoval asi tri – štyri. Neviem koľko sme tam išli, ale bolo už veľa snehu.

Prišli sme do kasární, kde boli spojári. Tam som si už aj našiel známých. Tam sme už mali čakať na ďalší vlak. Kasárne spojárske boli spojené s tankovými. Ja som hneď sondoval čo a ako. Vedel som, že do tých tankistických kasární odvádzajú nejakých našich slovenských vojakov. Pýtal som sa a že to sú vraj takí vojaci, ktorí sú už asi oslobodení a asi pôjdu domov. Toto mi už nedalo pokoja. Tak som sem tam išiel za tým vojakom čo tam mal stráž. Bola tam rampa a striedali sa tam po dvoch hodinách. Som sa dal s jedným do reči či by ma tam nemohol pustiť. Ten by ma bol nakopal do zadku. Od Nemca niečo také žiadať?! Bolo to nemysliteľné, ale som sa pokúšal. To bol môj úkol na celý deň. Stále po dvoch hodinách som tam išiel za tým ďalším čo bude ďalej. Naraz už tak podvečer som videl, že sa menia. Išiel som tam. Ten bol asi Rakúšan. Bol to už starší chlap, nejaký záložák. Pravda, dal som sa s ním do reči. Tak sme debatovali a debatovali, však ja som hovoril veľmi pekne nemecky. Už sa začalo stmievať. Hovorím mu, či by ma nemohol pustiť. Chlap ostal stáť zamyslený a hovorí: „To nemôžem. Ale postavte sa tuto. Až by išla nejaká väčšia skupina, ja Vám dám znamenie a Vy sa zaradíte.“ Aj tak bolo. Netrvalo dlho išla nejaká väčšia skupinka. Díval som sa a naraz mi ukázal tu. A už som bol za ním a už som išiel s nimi. Teraz som si ale nebol istý, či oni dostali nejaké papiere, alebo doporučenie, nejakú priepustku. Tak som bol neistý. Hovorilo sa, že v noci bude odchod do Nemecka. Ja som si nebol istý, tak som vyliezol po kominárskom rebríku z chodby až na podkrovie. Bola to dvojposchodová budova. Tam som čakal čo bude ďalej. Neviem koľko bolo hodín, ale naraz veľký krik a bol nástup do vagónov. Ráno som sa už potom osmelil a zišiel som pomaly a vidím, však je tam kopa ľudí. Potom nás volali po jednom a dávali na priepustky domov do civilu.

Bol tam jeden z (Mníchovej) Lehoty Miško Balaj, Ondriš Juriga zo Soblahova. Spolu sme chodili do školy. Ale on bol taký akýsi, ani s ním nebolo reči, čo sme boli v zajatí. Oni všetci išli do zajateckého tábora, asi do Nemecka, a ja som takto sa z toho dostal živý a zdravý domov.

Samotný záver druhého desaťročia nového milénia, v ktorom sa začala etablovať aj u nás globálna pružno-mäkká totalita, symptomaticky završila správa o násilnej smrti bývalého prezidenta policajného zboru. Jedna vec je politický boj, vybavovanie si účtov, zahladzovanie stôp establishmentu, do čoho bežný smrteľník neprenikne. „Nič nové pod slnkom“ (Kaz 1,9). Druhá vec je, ak sa dozvieme správu o násilnej smrti človeka, ktorý sa ocitne v smrtiacich rukách štátu, ktorému kedysi slúžil.

Bol som zapáliť v Prešove pred vchodom do väznice sviečku a myslel som si, že moja bude prvá. Zmyšľal som sa, pretože ich tam boli desiatky. Jeden mladý muž, ktorý tu prišiel s rovnakým úmyslom, mi povedal, že príslušníci zboru väzenskej a justičnej stráže už niekoľko desiatok sviečok odstránili deň predtým... Prilepil som na stenu aj plagát s týmto textom: „Štátny terorizmus: † gen. Lučanský. Kto zajtra?“ Druhý plagát som umiestnil na misijný kríž pred zatvorenou konkatedrálou sv. Mikuláša z „pochopiteľných dôvodov“. Sviečky horia aj pred okresným riaditeľstvom policajného zboru. V zastrášenom národe sa nájde veľa statočných ľudí.

Bolesť v srdci sa mi miešala s jednou kľúčovou otázkou: koľko násilných úmrtí a zinscenovaných samovrážd, bez svedkov, priniesli väznice len v temnom XX. storočí? Koľko obetí ubitých počas výsluchu, umučených na smrť poznali mučiarne sovietskeho socializmu, „gestapárne“ nemeckého nacizmu, čínskej komunistickej totality, ale aj „gentlemanského“ britského koloniálneho imperializmu? Koľko ľudských životov vyhaslo v liberálnych amerických väzenských táboroch Guantanamo v mene boja proti terorizmu? Koľko záhadných úmrtí poznajú francúzske väzenia v mene „raison d'État“? Ani zďaleka všetci neboli súdení spravodlivým procesom, nestihli byť, aj keby tu bola táto možnosť. O mnohých, ak bol nejaký oficiálny zápis na úmrtí, bolo len na karte väzňa, tak obvykle tento: „zomrel na zlyhanie srdca“. Toto univerzálne obskúrne spojenie je typické pre mučiarne sovietskych bolševikov NKVD.

Ilúzia dejinného pokroku, zdokonaľovania životnej úrovne, katalóg ľudských práv a garancie právneho štátu, že predsa také niečo sa u nás stať nemôže, hľa ako mátie mnohé hlavy opité infantilným liberalizmom. Štát v doznievajúcom liberalizme potrebuje verejnosť presvedčiť legendou, prípadne inscenáciou samovraždy. Vulgus vult decipi, ergo decipiatur – ľud chce byť klamaný, nech je teda klamaný. Veď politika je umenie vládnuť pomocou klamstva, ako tvrdil britský premiér Isac D'Israeli.

Ako dopadla mediálna inscenácia údajnej samovraždy generála? Predstavitelia našej „vlády mrzkej luzy“ sa pochopiteľne pri prezentácii zamotali vo svojich klamstvách, do ktorého sa prepádajú každým ďalším vyhlásením. Liberáli – „najmenej potrebná sorta ľudí na Zemi“ nevedia ani klamať, veď je to umenie a oni sú len epigóni a „parazitní na ideách iných“ (Berďajev: Filozofia nerovnosti). Sami sa usvedčili svojimi slovami, ale štátny záujem predsa treba chrániť. Mnohé slovenské ženy, ktoré po fyzickom násilí od svojich mužov, idú na nutné ošetrovanie a používajú tragikomickú legendu: „spadla som na schodoch“, podnietila aj našich pohlavárov k podobnému sloganu: generál sa zmasakroval pri cvičení a potom sa obesil na teplákoch. Alebo ho snáď ubilo vlastné nemilosrdne páliace svedomie, ako som počul od jednej odchovankyne denníka SME a Denníka N? Možno si poradcovia ministerky a ministra, ktorí poctivo vyštudovali gymnázium, spomenuli na antickú So-

foklovú tragédiu Antigona. Dievčina bola novým vládárom Téb Kreónom odsúdená na zatvorenie do hrobky za to, že nesplnila jeho príkaz a pochovala svojho brata Polyneika. Tak sa na závoji od žiaľu obesila...

Prototypom všetkých lží, ktorými štát od nepamäti sa snaží maskovať zneužitie moci, sú udalosti po ukrižovaní Ježiša Krista a následne prázdneho hrobu po jeho vzkriesení. Rímski vojaci, strážiaci hrob na rozkaz miestodržiteľa, sami náboženským pohlavárom iniciujúcim popravu, oznámili, že hrob je prázdny a teda nezvládli svoju službu. Veľkňazi po porade s náboženskou elitou Jeruzalema sa uchýlili k postupu, ktorý sa neraz v dejinách, aj v našom prípade, opakuje:

rokov šetrne zaobchádza, tak o to viac devaluje spravodlivosť, ak propagandisti napríklad z Denníka N arogantne bagatelizujú tragickú smrť generála. Aj z dôvodu, aby nevznikla analógia s „obetným baránkom“, ktorou „slušní Slováci“ u nás urobili takú menšiu farebnú revolúciu a deštruovali vtedajšie stabilné vládne hnutie? Aj tu mal správny postreh „Sokrates modernej doby“ – Nikolaj Berďajev, ktorý bol atakovaný cárskym, potom bolševickým režimom a neskôr nacizmom: „Štát, náchylný slúžiť cisárovi sa o človeka nezaujíma, človek preňho existuje len ako štatistická jednotka. A keď sa začne príliš zaujímať o človeka, je to najhoršie čo môže byť, lebo si človeka podmaňuje nielen

Nemajú snáď pravdu v niečom rôzne anarchistické doktríny, ktorých spoločným menovateľom je, že považujú štát za najhoršie usporiadanie verejných vecí: kde končí štát, tam začína človek. Lev Tolstoj im nadbieha, keď v románe Vzkriesenie, v ktorom na pozadí dojímavého príbehu nevinne odsúdenej Kaľuši Maslovovej a duchovnej konverzie kniežaťa Nechľudova, nastavil neľútostné zrkadlo tyranie štátu: „Keď človek prestáva byť človekom a stáva sa vecou.“ Podobne si mysliteľ oprávnené kladie otázku, prečo k moci inklinujú násilníci, vrahovia, podvodníci a luhári, a blízke je im zločinecké správanie aj v oblasti ekonomickej? Berďajev anarchikom v niečom dáva za pravdu v diele

state nezmysel. „Rozpornosť praktického anarchizmu vidí v jeho nesprávnom poňatí slobody človeka voči štátu, podobne ako je defektný aj liberalizmus, ktorý slobodu chápe falošne a fragmentárne.

Naša sústrasť s rodinou i bezmocnosť nad poznaním, ako jedinec je bezmocný pred mocou štátu, môže presvetľovať nádej v pravdu v jednu zo šiestich základných právd katolicizmu. Tú som sa naučil ešte počas totality v škole na hodine náboženstva, ktorá dnes tiež „z pochopiteľných dôvodov“, nie je v móde: Boh je spravodlivý sudca, ktorý dobrých odmeňuje a zlých trestie! Vládca Téb Kreón si myslel, že je možné pošliapávať zákony bohov i ľudí. Jeho arogancia je podobná, ba totožná s dnešnými pohlavarmi, ktorí v mene svojho človekobožstva dokážu nielen zavrieť kultové miesta, ale vstupovať regulatívne aj do najpietnejšej zóny človeka, akým je smrť a dôstojné pochovanie. V tom sa bezbožný liberálny systém ukazuje v novom svetle, že nie je menej zločineckejší než nacizmus spolu so svojim ideovým „bratom“ komunizmom.

Dramatik Sofokles v Antigone vylúčil oproti tradičnej gréckej dráme zbor (chór) z účasti na deji. Jej dráma po smrti svojho brata je mimo verejnosť a končí v jaskynnom hrobe. Aká podoba s tragédiou gen. Lučanského. Manželka generála ostala sama tiež bez podpory verejnosti, bez masových protestov, takých ako v prípade ošľaľu po vražde onoho novinára. Oproti nej stál len mocný štát. Rovnako ako v prípade generála, ktorý sa mohol ocitnúť tvárou v tvár zásahovej jednotke špeciálnej zásahovej skupiny Zboru väzenskej a justičnej stráže. Toto komando je vycvičené na tvrdé zásahy, preto majú tváre prekryté nie rúškami ako my, ale kuklami. Antigona si priala: „Ak ma za to čaká smrť, tak iste krásna“, generál Lučanský ju takú nemal, hoci si ju prial.

Pohreb generála bude v réžii Kreónovho rukopisu, podobne ako ostatné pohreby v pandemickej tyranii, ale z našej strany môže byť zjednotením ľudí dobrej vôle, ktorí prekonali strach. Tajomná hypnóza moci štátu, ktorý utláča, zabíja, reguluje k strachu a k smrti, môže byť prekonaná skrze princípy vnútornej duchovnej slobody. Túto nedáva žiadna ideológia ani moc. Dáva ju Bohofudská Osoba, ktorá rozpála ruky na kríži a odovzdala nám Ducha. Iba s jeho pomocou sa môžeme vymaniť z akejkoľvek tyranie, či je to sprava alebo zľava alebo ako v liberalizme – od chrbta. Súmrak tejto epochy, v ktorej sme „privítali“ novú globálnu tyraniiu, by nás mal inšpirovať aj k inej vízii politického systému. V ňom už sloboda nebude právom, ale ťažkou povinnosťou. Nie tak ako v prípade tých, ktorých pobalamutí veľký inkvizitor z Dostojevského Bratov Karamazovcov. Jemu ide o to dať miliónom ľudí pocit šťastia slabučkých nedochôďat, tým že nebudú niesť bremeno slobody: „Ó, my ich presvedčíme, že len vtedy budú slobodní, keď sa vzdajú svojej slobody v náš prospech, nám sa pokoria.“

V našom systéme je však človek reálnou hodnotou, no najprv v ňom bude garantovaná poklona Trojosobnému Bohu.

Kreón, generál a štátny terorizmus

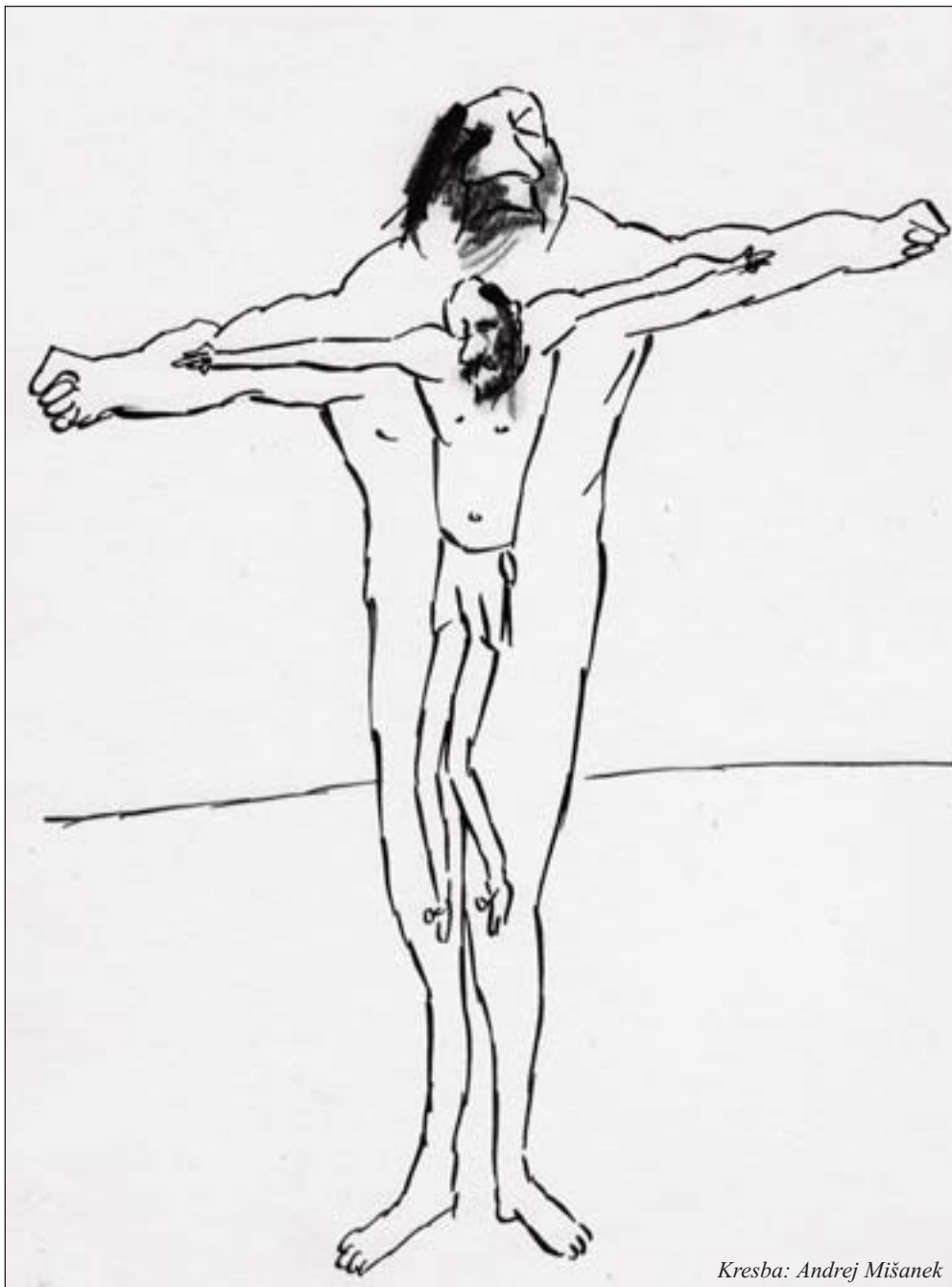
„Nepatrí sa, aby hrdo zmýšľal ten, kto má len postavenie otroka.“ (Sofokles: Antigona, reč vládára Kreóna)

podplatili vojakov, aby klamali: „Tak vravte: V noci prišli jeho učeníci a kým sme my spali, oni ho ukradli. A keby sa to dopočul vládár, my ho uchlácholíme a postaráme sa, aby sa vám nič nestalo. Oni vzali peniaze a urobili tak, ako ich poučili. A toto sa hovorí medzi Židmi až do dnešného dňa“ (Mt 28, 11 – 15). Klasický prípad contradictio in adiecto. Pozrime sa na veci z iného pohľadu. Ak štátu prekážajú politicky nekorektné výroky a tézy, hoci založené na logickej a historickej konzistencii, tak požíva brachiálne násilie dostatočne ostentatívne aj ako didaktickú príručku – odstrašovanie. Vtrhnúť skoro ráno do domu opozičného šéfredaktora komandom NAKA so samopalmi preto, že píše pravdu o podiele židovského národa na zbadačovaní Slovákov, alebo trestne sťahť vysokoškolského učiteľa, nie je problém. Prečo by mal byť problém umlčať svedka „pritlačeného k múru“ disponujúceho poznaním, ktoré znepokojuje? Predviedol to známy advokát po dialógu s generálom, a to jedenkrát a dost... Neprehliadnuteľná je rola Daniela Lipšica, vyškoleného v Spojených štátoch, ktorý sa záhadne objavuje pri epichálnych udalostiach spojených s politickými úmrtiami, naposledy v kauze „obetného baránka a jeho snúbenice“. Snáď ho na to predurčuje jeho meno, podobne ako proroka Daniela v známom biblickom príbehu Zuzana a starci (Dan 13. kap).

Inscenácia posledných chvíľ tragédie generála Lučanského médiami a predstaviteľmi vlády nutne rozochvieva srdce bolesťou a strachom, ale aj zbystruje pozornosť. Na čom záleží? Na prvom mieste nie je otázka, za čo bol zatknutý vysokopostavený človek polície, ani to, aká mohla byť jeho prípadná vina, jeho nadpriemerné majetkové pomery, ale že bol pravdepodobne ubitý na smrť. Ak sa so známymi hrdlami 90-tych

navonok, ale aj zvnútra“ (Ríša Ducha a ríša Cisárova). Súdnemu človeku, ktorý pozná povahu politickej moci a má filozoficko-religiózny nadhľad nad dejinami, nie je čudné, že aj vládca „obyčajných ľudí“, môže použiť obvyklé metódy štátneho, politického záujmu. Berďajev tu právom hovorí, že to čo je pokladané za nemravné a neprípustné pre osobnosť, to je morálne a prípustné pre štát a dodáva: „Štát vždy používal hanebné prostriedky, špiónáže, lži, násilia, vraždy, lúpežné vojny, rozdiely sú iba v miere použitia.“

O otroctve a slobode človeka: „Anarchizmus má bezpodmienečne pravdu v hodnotení suverenity štátu a každej jeho absolutizácie, odhaľuje nepravdu despotickej centralizácie. V anarchizme je čosi nábožensky pravdivé.“ Náboženskú pravdivosť anarchizmu obhajuje v tom, že moc nad človekom je spätá s hriechom a zlom, štát a moc sú zviazané s hriechom. Ale z vecného hľadiska, z politologického pohľadu nie je Berďajev tak pozitívne naladený: „Avšak materialistický anarchizmus, a anarchizmus je často taký, je v pod-

Kresba: Andrej Mišanek

Recenzia

Martin Lacko

Denníky a spomienky slovenských vojakov z východného frontu (1941 - 1945) II.

V závere roka 2020 vydalo o.z. Múzeum ozbrojených zložiek 1939 - 1945 Partizánske, súbor šiestich denníkov a spomienok vojakov, ktorí bojovali na východnom fronte. Ide o osobné denníky a zápisky resp. spomienky jednotlivých slovenských účastníkov na východnom fronte v rokoch 1941 - 1945. Niektoré takéto autentické dokumenty boli publikované skôr časopisecky aj knižne. Táto publikácia nadväzuje na už doteraz vydané spomienky účastníkov východného frontu: Denníky a spomienky slovenských vojakov z východného frontu 1941 - 1944 I. vydanie 2006, 2. vydanie 2016 a Matej Ivančo - Denníky a spomienky z východného frontu 2017, a tiež na zoznam padlých príslušníkov slovenskej armády v ZSSR /1941 - 1944/, pripravený v roku 2011, pre potreby Ústavu pamäti národa.

Vďaka príbuzným autorov denníkov a spomienok na východný front, ktorí ich zapožičali historikom na spracovanie a publikovanie pre záujemcov z radov verejnosti, napomohli k uchovaniu nielen rodinnej, ale aj národnej pamäte a k poznaniu, priblíženiu a uchovaniu pravdy, ako takej, ktorá neupadla celkom do zabudnutia, pretože v rokoch 1945 - 1990 bola téma existencie a činnosti slovenskej armády na Východnom fronte pre historikov i pre verejnosť tabu a mala ostať v zabudnutí. Vďaka vydaným denníkom a spomienkach sa v časti verejnosti prebudil záujem o túto tému.

Knihu tvoria štyri denníky, ktoré počas pobytu na východnom fronte zaznamenali: Adolf Papan, narodený v roku 1919 v Lietavskej Lúčke, Denník z Rýchlej divízie /jún 1941 - jún 1942/, Dezider Mihálik narodený r. 1921 v Chalmovej, Šoférom na Kaukaze /júl - október 1942/, Ondrej Liška r. 1921 z Opatovej nad Váhom, Z Opatovej do Odesy a späť /zápisky šoféra 1943 - 1945/, Jozef Hubinský narodený v Urminciach v roku 1922, Zápisky delostrelaca: Z Krymu na Balaton /1943 - 1945/. Tiež sú v knihe zahrnuté spomienky, ktoré vznikli ako rozhovor s Antonom Ďudákom zo Soľahova, ročník 1921, Spomienky na východný front a povstanie /1942 - 1944/. Posledným materiálom je spomienkový článok Františka Hanuláka, narodeného v roku 1919, rehoľného brata redemptoristov, zverejnený v rehoľnom časopise Vestník Sruzenia svätého Jozefa, Vojnové zážitky rehoľníka /1941 - 1943/. Jednotlivé časti knihy zobrazujú priebeh vojenských operácií aj každodenný život frontových vojakov. Sú cenným historickým svedectvom pre tých, ktorí sa vojnovou históriou zaoberajú i pre súčasnosť.

V úvode v článku Svedectvá Slovákov z východného frontu, zostavovateľ a historik Martin Lacko uvádza do problematiky účasti Slovenskej armády na Východnom fronte, na ktorom bojovali po boku Nemcka aj vojaci z Rumunska, Maďarska, Talianska, Fínska a chorvátski dobrovoľníci, aj vojaci Slovenskej armády. Tiež autorov denníkov a spomienok v krátkosti predstavuje a približuje ako sa ich podarilo získať na publikovanie. Tiež nasleduje editorská poznámka zostavovateľa. V závere je zoznam skratiek a fotografické ukážky z denníkov. V úvode denníkov či spomienok je aj fotografia ich autora. Kniha má 158 strán vyšla v brožovanej väzbe s modrou obálkou.

ĽUDOVÍT KOŠÍK

Mladý človek je iste častejšie agresívny, ale určite je to aj preto, že je ešte neskúsený a neistý. Časom však, vďaka živým skúsenostiam a Božej milosti, nachádza tú hranicu, ktorej prekročenie už nie je únosné ani pre neho, ani pre jeho blízkych. Súčasný tlak na ľudí a ich bezprecedentná manipulácia celkom určite celkom určitú hranicu už dlhodobo prekračujú.

Rešpektovať vonkajšiu moc je iste potrebné a užitočné a hocikaký poriadok je lepší ako anarchia, ale terajší fyzický a psychický tlak na úbohých ľudí, ich rodiny a spoločenstvá, už presahuje znesiteľnú mieru. Ježiš iste odporúčal do maximálne možnej miery poslušnosť autorite a napriek prísnej kritike rešpektoval aj duchovné autority svojej doby. Hovoril o nich ako o tých, ktorí síce dobre hovoria, ale už podľa toho nekonajú. Čo však, keď naše svetské i duchovné autority už ani dobre nehovoria a nielen cudzia, ale už ani vlastná ľudská dôstojnosť pre nich nič neznamená?

Ježiš nás v Jánovi 17, 9 upozorňuje, na rozdiel od pápeža Františka, že neprosí za tento svet, ale za tých, ktorých mu jeho Otec dal. Súčasná situácia vo svete je taká, že vrchnosti nás priamo žiadajú, aby sme ubližovali svojim blízkym a na nás odkázaným a brali v prvom rade ohľad nie na večné a ľudské, ale na akési núdzové a dočasné ani nie zákony, ale len vyhlášky a vestníky. A náš hlavný pastier sa k tomu všetkému pripája a zdá sa, že viac mu záleží na konaní a plánoch globálne etablovaných svetských autorít, než na slobode vlastných trpiacich, zúfalých a pomaly už dokonale dezorien-

tovaných ovečiek.

Máme byť prísni, disciplinovaní a dobrovoľne sa obmedzovať, ale zisky hypermarketov neboli nikdy vyššie a nerástli tak ako v súčasnosti. Akú má logiku zatvárať prevádzky a podniky, kde sa ukáže pár ľudí za hodinu, alebo ani to nie a mohutné obchodné, finančné a informačné spoločnosti fungujú ďalej bez akýchkoľvek problémov, dokonca úspechy a zisky nebývalo navyšujú?

Človek má zlý pocit, že ak predtým platilo heslo "Proletári všetkých krajín, spojte sa", tak teraz začala platiť mantra "Vírusy všetkých krajín, spojte sa!" Obe tieto heslá fungujú ako biče a kyjaky na tých ľudí, ktorí chcú len to, aby oni a ich rodiny dôstojne žili a hlavne prežili.

Vírusy isto sú, aj spôsobujú choroby, ale nemôžu byť zámienkou na zavádzanie celosvetového policajného štátu a pre nekompromisné oddeľovanie poslušných od takzvané neposlušných a o trestanie, ba až likvidáciu nepohodlných ľudí, ktorým už pomaly, ale isto, zakazujú sa na niečo aj opýtať.

Je nepochybne užitočné a prikázané modliť sa za našich duchovných i svetských predstaviteľov, cítiť si ich a poslúchať, ale len v tom prípade, ak neskáču po hlave a základnej logike nás a našich blízkych.

Rešpektujeme, že existuje kontrola. ale nesmieme mať človeka za vola! Budeme radi nosiť rúška, ale nech má od vás pokoj naša vlastná hruška! Nekopte pre nás až tak hlboké jamy, lebo veľmi skoro padnete do nich aj vy sami! To platilo v časoch písania Biblie a platí to aj teraz.

Dvakrát Vlado Gregor

Človek má sklon, ktorý sa nedá utíšiť po celý jeho život a to hľadať v tom živote nejaký zmysel, nejakú logiku, ktorá platí pre neho aj pre celý svet. Zvlášť mladý človek má pokušenie veriť, že chápe nielen seba, ale dokáže pochopiť aj históriu a ciele iných, ba aj samotného Boha. Sám som si celé roky podvedome myslel, že dejiny sú akýsi apokalyptický súboj medzi dobrom a zlom, ale v poslednom čase a v momentálnej situácii prichádzam na to, že osobná i svetová história je len permanentný boj o zdravý rozum. Ale to "len" pre nás asi stačí a mali by sme sa s tým pokorne uspokojiť.

Najhoršie a najhlúpejšie nápady v oblasti viery a reálnej morálky totiž vznikali neustále, neprestajne a permanentne zo snahy pochopiť, ba ešte aj interpretovať pre iných, knihu Genezis a knihu Apokalypsa. Akoby sme nechápali dosah osobných, konkrétnych a existenčne dôležitých, hoci len dočasných, problémov pre životy jednotlivých ľudí. Zovšeobecňovať bez snahy o zdravý rozum totiž nemusí byť len omyl, ale aj hriech a urážka zdravého rozumu. Nemusi to byť žiadny veľký šéf, ani Igor Matovič, ani pápež František, ale aj ten obyčajný malý napoleonko či napoleonka, ktorí nasilu presadzujú svoje koncepcie a pritom sami neriešia ani svoje osobné problémy a tobôž milujúci a pokorný vzťah ku druhým ľuďom.

Tí, ktorí ma poznáte, viete, že celý život som robil takzvané podradnú robotu a zažíval šikanu a urážky, možno niekedy aj oprávnené a neúmyselné, ale určite vždy nepríjemné. Našťastie, nikdy ma tieto problémy neprivedli k úplnému zúfalstvu a nikdy som

neprestal mať rád ľudí. Snaha o jasný cieľ a poriadok je nevyhnutná pre každého, aj toho najväčšieho šéfa, pretože bez nej nebude nikto nielen veľkým šéfom, ale bude len veľkým, nepokorným a urážajúcim hovädom...

My žijeme v čase a každý sme uväznený vo vlastnom tele, teda nemôžeme plne chápať Boha, ktorý tvorí všetko od začiatku až do konca. Preto ani nemôžeme vykladať druhým ľuďom ako to robia, prečo to robia a tvrdiť, že ak nás budú poslúchať, tak spraví úplne najlepšie, všetko im bude jasné a dostanú sa do raja, ktorý sme im objasnili a naprojektovali. Opica môže s radosťou zavolať svoju tlupu na miesto plné banánov. Ale kdesi som čítal, že jedine človek dokáže presvedčiť ostatných, že keď budú počúvať práve jeho, dostanú sa na miesto, kde bude tých banánov stále dosť a bez akejkolvek námahy.

Milí moji, verme, že existuje nebo, aj cestu do raja môžeme hľadať a nájsť, ale nepodliehajme nezaslúženému rešpektu voči rozprávkam druhých a ani voči vlastným sebaklamom. Veď aj náš vzor Ježiš Kristus nás poučuje, že sa príliš nemáme starať o budúce dni, lebo každý deň má dosť svojich starostí. Väčšina z nás to iste môže potvrdiť.

Verme teda, že ten zdravý rozum, o ktorý denne bojujeme od narodenia až po smrť, nakoniec zase zvíťazí, a to aj v konečnom a celosvetovom meradle. Isto nám k reálnemu pochopeniu vecí, situácií a osôb okolo nás pomôže, ak sa budeme kajať a veriť evanjeliu. Teda sa vedieť permanentne a sebakriticky meniť a prinášať radosťnú zvesť podľa možnosti nielen sebe, ale aj iným.

Zo skicára Andreja Mišanka

„DEMOKRATICKÁ“

LIKVIDÁCIA

ŤAŽKÉHO PRIEMYSLU

Pri svojich pracovných cestách po priemyselných podnikoch ČSR tvorili veľké percento zbrojárske firmy. Je všeobecne známe, že po štátnom prevrate, na podnet prezidenta Havla, sa mali zbrojovky zatvárať a mali sa preorientovať na civilnú výrobu. Ako sa realizovalo toto „mierotvorné“ rozhodnutie Havla chcem uviesť na konkrétnych prípadoch. Tieto udalosti máme ešte v živej pamäti a tak dátumy a roky sú jasné.

Volal mi technolog z PPS Detva, že majú objednávku zo Švédska na generálnu opravu a prezbavenie asi 150 kusov bojových vozidiel pechoty, že bude potrebovať posúdiť stav starej povrchovej úpravy a navrhnúť opravu. Pre túto fabriku to vtedy znamenalo záchranu pracovných miest a existencie vôbec. Do fabriky boli dovezené dva kusy vozidiel, na ktorých mala byť vykonaná generálka, posúdená kvalita a následne dohodnutá cena opravy. Po nejakom čase prišiel za mnou vedúci stavebnej skupiny nášho podniku s problémom, že nemôže zohnať akési rameno na nakladač, a že nakoľko chodím často do Detvy, či mu viem pomôcť. Telefonicky som zo známych ľudí zachytil už spomínaného technologa. Rameno na nakladač sme dohodli a medzi rečou, som sa spýtal na stav zákazky bojových vozidiel. Po originálnom „detvianskom“ úvode mi povedal, že všetci sa idú „pášt“, že naša práca bola zbytočná, že zákazka bola síce odsúhlasená, ale za záhadných okolností ďalšie vozidlá zo Švédska neprišli.

Po nejakom čase sme mali technický problém v jednej českej zbrojovke s povrchovou úpravou pechotných zbraní. Technici ma požiadali, či by som sa nemohol pozrieť na jeden ich aktuálny problém. Prešli sme do ďalšej, odľahlejšej strany závodu, kde stáli pekne narovnané švédske pechotné vozidlá. Úprimne to hovorím, ani ma to veľmi neprekvapilo, ale zhnusný doslova a do písma som zostal, keď mi predložili dokumentáciu na generálnu opravu pechotných vozidiel, ktorá sa vypracovala v Detve. Nerozumeli niektorým mojím značkám a technickým skratkám na výkresoch, a tak napríklad výhradám „vyšších miest“ ma museli osloviť, lebo zákazník trval na predložení riešenia v ponuke z Detvy.

Pre mladšiu generáciu a pre úplnosť informácie – to už nebol nespravodlivý totalitný režim, ako im budú vtíkať historici do hláv, to už bolo za spravodlivého režimu demokrata Václava Havla!!! Vyrábať alebo opravovať zbrane v Detve bolo nehumánne a nespravodlivé. Ale vytvoriť v Detve hladovú dolinu a nehumánnu prácu preniesť do historických zemí je spravodlivé a demokratické!!! A pamätáte si výrok veliteľa spojovacieho vojska v SNP o zle prečítaných životopisoch? Kto bol ten, alebo tí, čo nechali technicky spracovať, otestovať a ekonomicky vypracovať ponuku pre Švédov v Detve a jednoducho ju ukradnúť a poslať do Čiech?

Ďalší počín „humánnej“ politiky Havla nenechal na seba dlho čakať. Technolog z Bludovic mi volal, či mu môžem technicky a finančne

navrhnuť povrchovú úpravu obrneného transportéra a tanku. Prekvapilo ma to, lebo oni vyrábali úplne iný sortiment, ale obchod je obchod. Návrh som poslal. Dlho sa však nič nedialo, neprišla žiadna objednávka na náterové hmoty, a tak som sa tam príležitostne zastavil. Vo vývojovej dielni stál tank, ktorý predtým vyrábala ZTS Martin a transportér, ktorý predtým vyrábali práve v Detve. Bol som zvedavý, kedy príde nejaké objednávky na farby. Technolog mi sklamane povedal, že tak skoro nie, lebo sa im vôbec technicky nedarí. Doslova mi povedal: „Vieš, keď sa to vyrábalo na Slovensku, všetko išlo podľa prevádzkovej technickej dokumentácie, ktorú

AUGUSTÍN HAZUCHA

Môj život v Československu

Na margo dnešného ukláňania sa (5)

mám k dispozícii, ale čo nemám, je remeselná zručnosť vašich ľudí pri odlievaní, montáži atď. My vyrábame pás presne, ale nám ho roztrhne, vežu odlejeme presne, ale sa nám zasekáva, vôbec nevie zladit stabilizátor s kanónom atď“. Ako to nakoniec dopadlo, to už neviem. Prípravy na rozdelenie federácie vrcholili a tak sa v týchto firmách ako v prvých „prejavila“ pri rokovaniach pripravovaná „štátna hranica“.

A zase si musíme položiť otázku, kto boli tí ľudia, ktorí pozbierali prevádzkovú dokumentáciu zo zlievarní, montážnych dielní, od obrábacích strojov? Kto trochu rozumie výrobe vie, že snaha získať prevádzkovú dokumentáciu bola motivovaná okamžitým nábehom výroby, nie prípravou výroby podľa základnej dokumentácie t.j. plynulý prechod výroby a plynulé dodávky odberateľom. Takáto bola v praxi Havlova politika zastavenia zbrojárskej výroby a jeho neuskutočnený sen získať za to Nobelovu cenu mieru.

Aby nemohli Slováci hovoriť, že sa nič neriešilo, že sa nedávali náhradné výroby do „bývalých“ zbrojoviek, uvediem jeden príklad za všetky. Zo ZTS Dubnica prišla na náš odbyť väčšia objednávka na vypaľovaciu ozdobnú farbu tzv. tepák – alebo kládiková farba. Našu odbyťárku to zaujalo a prišla za mnou s otázkou, či náhodou neviem, čo môžu v Dubnici robiť s tepákom. Nevedel som, ale tužil som, že dostali nejakú náhradnú výrobu. Po nejakom čase – klasika tých dní – telefón riaditeľovi, ten volal k nám – nutne vycestovať do Dubnice. V Dubnici kde dovtedy vyrábali húfnicové náboje a delostrelecké granáty, mali začať vyrábať zakladačové kancelárske skrine. Výroba bola údajne presunutá z nejakého závodu v Čechách a postúpili im aj objednávku asi na 25 kusov tých skriniek niekde do Bratislavy s termínom dodania asi jeden mesiac s poznámkou, že veď o nič zložité nejde, je to len ohýbanie a boderovanie (zváranie) plechov. Že išlo o propagačnú záležitosť, museli zodpovední vedieť dávno predtým, lebo vyrábať ľahké plechové skrine na poloautomatickej linke, kde sa predtým pohybovali na závesoch 25

až 50 kg náboje, bolo aj nad možnosť rozprávky. Všetky prvky linky boli adekvátne výkonné váha a rozmerom výrobku, a tak z linky vychádzali pokrivené a znehodnotené plechy. Bolo jasné, že termín dodávky skriniek nemôžu stihnúť. Záver bol jednoduchý – skrinky dodá pôvodný výrobca v Čechách (k všeobecnému udiveniu naraz 25 kusov a načas) a pokiaľ Dubnica nebude zvládať výrobu, bude fabrika v Čechách skrinky vyrábať aj naďalej. Ako to v Dubnici dopadlo, neviem. Ale viem, že asi za 5-6 mesiacov, sa medzi novými odberateľmi v našej firme objavila požiadavka od jednej českej firmy, na dodávku špeciálnych lakov, ktoré

boli predtým vyrábané len pre Dubnicu na povrchovú úpravu nábojov. „Aké prekvapenie?!“

HAVLOV VAGÓN

Samozrejme, že sme o týchto skutočnostiach často debatovali. Bol som presvedčený, že sa určite schýľuje k rozdeleniu republiky – všetky udalosti a vývoj vo fabrikách tomu nasvedčoval. Samozrejme, že názory sa líšili, väčšinou boli ovplyvnené úrovňou poznania skutočného diania, alebo úrovňou prečítaných novinových správ. Môj názor na Havla a vtedajšiu politiku bol neodmysliteľne spojený s vyššie popísanými udalosťami.

Raz ráno prišiel kolega do práce, strčil mi pred oči nejaký „plátok“ a hovorí – čítaj. V novinách bol veľký článok o tom, ako sa českí železničári rozhodli zrekonštruovať osobný salónový vagón prezidenta Masaryka a slávnostne ho odovzdať Havlovi. Ten si ho mal prevziať priamo v závode vo Veleniciach. Ten vagón sme obaja dobre poznali. Boli sme v tom závode, boli sme aj vo vagóne a rozprávali sme sa s tamojšími technikmi o možnosti jeho opravy. Ani som netušil, ako dlho si budem pamätať na túto udalosť.

Raz večer, mohlo byť niečo po 22. hodine, niekto zazvonil pri našich dverách. Nebol som nakoľko vyvedený z rovnováhy, lebo som bol z môjho pôsobenia v hospodárskych funkciách vo fabrike na nočné zazvonenie telefónu alebo dispečera pri dverách zvyknutý. Cez kukátko som uvidel za dverami stáť troch neznámych pánov. Nebudem popisovať spoločenské reči, ale len jadro udalostí. Pri mojich dverách stál výrobný riaditeľ, vedúci akýchsi dielní a šofér z českého železničného závodu z Veleníc (to mesto je z polovice rakúske a z polovice české). Prišli niekedy večer do Chemolaku, pretože mali v závode veľmi nepríjemnú udalosť a preto, že im nikto nevedel pomôcť. Prišli doslova prosiť o pomoc do nášho podniku. Ako sme sa aj my dočítali v novinách, skutočne sa pustili do rekonštrukcie Masarykovho vagóna. Asi pred dvomi dňami bola rekonštrukcia hotová, a tak sa vedenie závodu a ešte nejaká vrchnosť prišli pozrieť. Vagón

bol pristavený uprostred dvora, pootváraný a pripravený na prehliadku. Čo čert nechcel, práve keď sa chystali vstúpiť do vagóna, nevychovaný holub, alebo iný vták sa vyprázdnil v „plnej sile“ na strechu nad schodíkmi. Pán riaditeľ nariadil, aby to okamžite utreli. Chlap pristavil rebrík a handrou začal utierať „vtáčí pridel“. V tomto momente udalosti nabrali na obrátkach. Všetci videli, že čím viac chlap utiera, tým je to horšie. Pán riaditeľ zase zasiahol a nariadil, aby to miesto okamžite pretreli farbou. Chlapi priniesli farbu a začali fľak pretierať. Všetci z hrôzou videli, že nová farba, ktorú nanášali, tú opravovanú akosi rozpúšťa a fľak

miesto toho, aby mizol sa zväčšuje. Nad vchodom do vagónu vznikol nechutný fľak, asi tak meter štvorcový. Farbu, čo použili na povrchovú úpravu strechy vagóna, bola dodaná a vyrobená špeciálne na tento účel v Prahe. Volali preto urýchlene do Prahy, aby im vysvetlili, čo sa to deje a aby im poradili. Neporadili. Museli prísť osobne, ale problém opravy novej farby nemali vyriešený – fľak ešte zväčšili. Volali na rôzne miesta, ale pomôcť im nikto nevedel, obzvlášť, v takom krátkom čase. Z dvoch miest, aj od zahraničnej firmy však dostali odporúčenie na Chemolak s tým, že tam majú na oblasť priemyslu najlepších odborníkov, a keď im tí nepomôžu, tak už im nepomôže nikto. (Len pre úplnosť – viete si predstaviť, keď toto čítate, ako asi bolo tým ľuďom, ktorí rozhodovali, že majú ísť a prosiť o pomoc na to podceňované Slovensko, viete si predstaviť ako sa cítili tí traja páni pri mojich dverách, ktorí mali byť hrdí na svoju prácu pred svojím Havlom a oni stáli na Slovensku ako prosebníci?) Ďalej mi povedali, že s našim generálnym sú už dohodnutí, že ráno dá súhlas na riešenie skupine pre povrchovú úpravu kovov a mne na návštevu Veleníc. Ukázali mi návrh povrchovej úpravy, vypracovaný v Prahe. Neviem koľko sme pri tých dverách stáli, ale napriek tomu, že som im prisľúbil pomoc, videl som na tých ľuďoch, že stále čosi ešte chcú. Naraz ten šofér vybuchol a povedal, aby čosi „nedělali“ a vysypali to rovno. On nám totiž jeden pán na vrátnici v Chemolaku povedal (asi dispečer), že on (ako ja) by vám pomohol, ale určite sa na to vypradne, lebo on Havla nemá rád. Všetci traja sa na mňa dívali, ako keby malo na nich niečo spadnúť. Ale boli to len ľudia, obyčajní ľudia, zamestnanci, ktorí nič z toho nezapríčinili. Povedal som im, že ten pán má pravdu, ale len polovičnú, vy nie ste Havel a prezident je prezident. Čo som povedal, to platí.

Odborné riešenie nie je pre verejnosť zaujímavé. Na druhý deň som prišiel poobede do Veleníc. Od vrátnice som prichádzal k vagónu ako Kennedy v Dalase. Vedľa môjho auta klusali dvaja vrátnici

a navigovali ma k vagónu. Všade okolo sa pracovalo – ako sa hovorí, maľovali suchú trávu na zeleno. Pri vagóne bolo minimálne 20 ľudí, autori farby z Prahy, vedenie závodu a ďalší. Privítal ma výrobný riaditeľ, prisľúbil mi kompletne zabezpečenie pobytu, len už aby videli či sa niečo podarí – do rána, do tej veľkej slávy veľa času nebolo a už vôbec nie na experimenty. Napätie a nervozita bola na maxime. Všetci tam boli, len tí nie, čo tam mali byť. Natierači. Ktosi povedal, že išli domov. Nastal chaos. Je to nepodstatné, ale tak to dopadne vždy, keď začnú organizovať prácu ľudí, ktorí jej vôbec nerozumejú. Po príchode natieračov sme sa pustili do práce.

Po prvých zásahoch bolo vidieť rovnomerný zliaty povrch. Potom som musel asi hodinu čakať, aby sme mohli naniesť pôvodnú farbu z Prahy. Vrchnosť počas tej hodiny čakania sa vzdialila na „úctivú“ vzdialenosť od práce. Chemolacký systém, ktorý som si doviezol, mi celkom dobre zabral a tak sme s natieračmi strekli vrchnú vrstvu, chlapi boli profici, vyšlo to na prvý pokus. Všetci, ktorí to videli, sa s nadšením rozutekali s dobrou správou, kto kam musel. Na niekoľko momentov som zostal pri vagóne sám s dvomi natieračmi. Pokochali sme sa na našej práci, prezliekli – a čakali. Chlapi sa išli ohlásiť majstrovi a verte alebo nie, ja som tam čakal ešte asi 15 – 20 min., už bolo pomaly aj šero. Keď nikto neprišiel, sadol som do auta a odišiel domov.

O veľkej sláve odovzdávania Masarykovho vagóna Havlovi, sme sa dočítali v novinách. Kolegovia sa mi smiali a ukazovali mi zábery v novinách a posmešne sa pýtali, či som to ja vedľa Havla. Bohužiaľ sme sa nedočkali ani slova poďakovania, ani mne na mieste, ani neskôr podniku, ani žiadna úhrada finančná za použitý materiál, skrátka nič. Veď načo by oni niečo hovorili, ďakovali alebo platili Slovákom, „drátenikom“!? Taká bola realita, ktorá platila od Přemysla Otakara a stále platí do dnešných dní. Nikto zo zúčastnených nedokázal stráviť, že im práve Slováci zachránili ich veľkú slávu a uchránili pred hanbou.

Ak by sa ma niekto opýtal či by som bol za obnovenie ČSR, moja odpoveď je jasná. Nikdy! Tí, ktorí banujú za rozdelením, nech si prečítajú tieto riadky.

A tí, ktorí by napriek tomu hlásali obnovenie ČSR, bude dobre pozorne si prečítať ich životopis...

Na záver prosba - ak máte podobné osobné skúsenosti, alebo poznatky z čias Československa, napíšte nám mail, zavolajte, pošlite SMS na kontaktné údaje, ktoré sme uverejnili v Kultúre 20/2020. Naša vojnová a povojnová generácia je, bohužiaľ, v cieľovej rovinke.

Zachovajme našu prežitú históriu pravdivo na stránkach Kultúry.

Na prvý pohľad sa zdá, že nadpis článku spoločne nijako nesúvisí. Je to však iba zdanie. V spleti dnešných rôznych protichodných informácií, ktoré sa čitateľom podsúvajú je neľahká orientácia. Cítim vnútornú úlohu a povinnosť, predstaviť čitateľovi fakty, s ktorými som sa oboznámil pri svojom štúdiu, pozorovaní a hlavne, čítaní medzi riadkami. Jednou z mnohých informácií, ktorá ma naozaj zaujala, je video z youtube od Life News Slovensko. Preto sa pokúsím priblížiť skrátený preklad jedného amerického youtubera menom Luke Rudkowski z WeAreChange.org, ktorý nám poodhalí prepojenosť a víziu budúcnosti planéty bohatých tohto sveta. Nie každý má prístup na internet, preto sa pokúsím týmto spôsobom prebudiť v čitateľovi vlastné myšlienkové pochody a vlastný úsudok. V úvode budeme svedkami slov, ktoré vyriekol Klaus Schwab, zakladateľ a výkonný predseda Svetového ekonomického fóra a zakladateľ Nadácie pre sociálne podnikanie, nasledovať budú slová a príspevky Luke Rudkowskeho, medzi ktorými bude postupne dopĺňať ďalšie fakty a odhalenia. Všetko popísané sa dá dohľadať a je dostupné každému. Zatiaľ. Poďme spoločne na to. Citujem:

„Klaus Schwab: Na konci štvrtej priemyselnej revolúcie nastane fúzia, našich reálnych, biologických a digitálnych identít. Youtuber: Prečo? Prečo zakaždým musia vyzeráť ako tí najhorší superzloduchovia, akých si dokážete predstaviť? Musia to dávať až tak najavo? Ten človek, ktorého ste pred chvíľou počuli a videli rozprávať o transhumanizme, ako integrálnej súčasti Veľkého reštartu, samozrejme nie je nikto iný ako Klaus Schwab, človek, ktorý založil Svetové ekonomické fórum, alebo známy aj pod menom zvrchovaný globalistický vládca netvorov, ako ho niektorí ľudia teraz nazývajú. To nie sú moje slová, ale to niektorí ľudia hovoria. Samozrejme, má za sebou veľmi dlhú kariéru točenia sa okolo mnohých vplyvných globalistov: Bývalý minister zahraničných vecí a multiporadca Henry Kissinger, pedofilný bývalý britský premiér Edward Heath, a ak ste doteraz o Edwardovi Heathovi nič nepočuli, tak si naozaj dajte do googlu jeho meno, a zostanete v šoku, čo tam o bývalom britskom premiérovi nájdete. Veľmi zaujímavé je, že veľa týchto globalistov si našlo nového spojenca vo svojom úsilí o globálny reset, ergo Veľký reštart, a hádate správne, je ním pápež František. Rozoberieme si aj rozsiahlejšie dôsledky globálneho resetu a predefinovania kapitalizmu. Ale ešte skôr, než sa k tomuto a ďalšiemu dostaneme, chcem upozorniť na iné správy a musím povedať, že informácie ohľadom očkovania proti Covid – 19 chorobe nie sú veľmi sľubné, keďže mnohí očkovaní hlásia tvárovú paralýzu či mnohé závažné vedľajšie účinky a vyvinula sa u nich Bellova obrna potom, čo im pichli injekciu od Pfizeru, pričom treba spomenúť, že sa to stalo len dobrovoľníkom. Ale najdôležitejšie je to, že Americký

Ostrým perom

Štvrtá priemyselná revolúcia, Klaus Schwab, Globálny reset ergo Veľký reštart

regulačný úrad pre potraviny a lieky si stále nie je istý tým, ako k tomu mohlo dôjsť. Pfizer, o ktorom by ste si mysleli, že ako výrobca tejto očkovacej látky by mal aspoň niečo povedať k tomu, že jeho liek za ktorý nenesie žiadnu zodpovednosť, doslova u ľudí spôsobuje tvárovú paralýzu a doteraz v tejto záležitosti nevydal žiadne oficiálne stanovisko. Pokojne ma označte za blázna, ale myslím si, že zvlášť od spoločnosti, na ktorej chod prispievajú daňový poplatníci, a za hocičo čo urobí, nenesie žiadnu právnu zodpovednosť. Ja viem, musel som už prísť celkom o rozum. Áno, bolo by to logické a rozumné riešenie toho všetkého, ale je tu niečo, čo nám chýba. A s touto správou a ďalšími problémami spojenými s touto očkovacou látkou, veľká americká univerzita, ktorá tak tiež dostáva peniaze od daňových poplatníkov, urobila toto očkovanie povinným, ale len pre bielych študentov. (Cornell university) nestriemam si z vás, Cornellova univerzita v New Yorku sa otvorene priznáva k svojim rasistickým a diskriminačným praktikám, ktoré sa konkrétne zameriavajú na bielych študentov a nariaďuje im, dať sa povinne zaočkovať. Nezabúdajme, že sa to všetko platí z peňazí daňových poplatníkov a existuje celá kopa verejných činiteľov, ktorí vás žiadajú o to, aby ste takýmto univerzitám prispievali ešte viac. Taktiež v iných správach – pamätáte si na reportáž o Hunterovi Bidenovi? Hovorili sme o tom v našom nezávislom vysielaní. Skutočne znepokojivé správy týkajúce sa syna Joe Bidena, a jeho úzkych vzťahov a obchodov s Čínou. (Čína už dávnejšie rozbehla sociálny experiment, kde sleduje svojich občanov, hotovosť neexistuje, jednotlivci sa bodujú a na základe vyhodnocovania poberajú rôzne výhody či v prípade negatívneho bodovania sú znevýhodňovaní) Túto informáciu médiá hlavného prúdu zastierali, prehliadali či dokonca začali Bidenovcov brániť. Samozrejme spolu s veľkými technologickými mediálnymi gigantmi v oblasti sociálnych sietí, ktoré cenzurovali všetky legitímne informácie a správy okolo toho. Vraveli, že žiadne problémy nie sú, alebo sa postarali o to, aby sa k vám tieto správy nedostali. Avšak teraz sa k vám dostali správy, že Huntera Bidena skutočne trestne stihajú za potenciálne pranie peňazí a jeho obchody. Teraz čelí federálnemu vyšetrovaniu pre potenciálny trestný čin týkajúci sa daní v súvislosti s jeho väzbami na čínsku vládu. Nepochybne to bude veľmi zaujímavé vyšetrovanie, obzvlášť teraz, keď to médiá hlavného prúdu začali brať na vedomie po tom, čo to predtým ignorovali. Dokonca aj Piers

Morgan (známy britský novinár, televízny moderátor a spisovateľ) vystúpil s vyhlásením, v ktorom povedal: „Viete si predstaviť tú búrlivú reakciu, keď Biden junior bol federálne vyšetrovaný pre daňový podvod a nikto to voľičom nepovedal, zatiaľ čo médiá odvracali od toho zrak? Citujem: Na tomto krytí Huntera Bidena čosi smrdí.“ S Piersom Morganom sa na mnohých veciach nezhodnem, ale v tomto má úplnú pravdu. Joe Biden na všetky tieto správy reagoval tým, že je na svojho syna hrdý. Čo iné by ste od neho čakali že povie? A pokiaľ médiá hlavného prúdu spoločne so sociálnymi sieťami šíria úplné nezmysly, cenzurujú a ničia akúkoľvek legitímnu formu nezávislej žurnalistiky, kritického myslenia, nekonvenčného skúmania a spochybňovania autorít, tak samozrejme my, ako nezávislý spravodajský kanál, sme touto politikou veľmi ťažko postihovaní. Odpad, ktorým vás kfmia je propagovaný, dávajú ho na predné stránky a na druhej strane nás degradujú, zaraďujú na nižšie priečky, a samozrejme aj stopercentne demonizujú. Čo sa týka hlavy katolíckej cirkvi, pápež sa oficiálne pridal a stal sa súčasťou novej globálnej aliancie, ktorú zorganizovala rodina Rotschildovcov. (encyklicky Laudato si, Fratelli tutti, imigračná politika, uctievanie amazonských bôžikov verejne vo Vatikáne, klaňanie sa matke zemi, bizarný betlehem na námestí Svätého Petra, zľahčovanie homosexuality a mnohé iné) Čítate dobre, rodina Rotschildovcov buduje spolu s Fordovou a Rockefellerovou nadáciou koalíciu nadnárodných korporácií, veľkých bánk a farmaceutických spoločností za účelom predefinovania kapitalizmu. Toto slovo veľmi často používa aj Klaus Schwab, ktorý tvrdí, že potrebujeme predefinovať kapitalizmus pre vyšší cieľ Veľkého reštartu a nový model, ktorý nahradí spoločenský,

politický a prírodný kapitál, samozrejme, že sa to netýka len financií. Opäť ide o veľmi všeobecné nejasné termíny, ale v podstate má ísť o to, že superbohatí tohto sveta vám hovoria, že vyriešia všetky vaše problémy. Všetko bude spravodlivé, budeme mať veľa rovnosti a to všetko robia pre verejné blaho. Pretože nikto sa nestará tak o životné prostredie tak, ako to robia Johnson & Johnson a British Petroleum čo sú dve veľké inštitúcie, ktoré patria k tejto novej globálnej aliancii spolu s pápežom, aby predefinovali kapitalizmus. Rovnako Bank of America, Mastercard, Visa, spoločne s Rockefellerovou nadáciou. Keď sa pozrieme na skoncipovanie štvrtej priemyselnej revolúcie a navštívime webovú stránku Svetového ekonomického fóra, dočítame sa o srdcervúcich slovách, ako je verejné blaho, reči o rovnosti a udržateľnosti ruka v ruku so štvrtou priemyselnou revolúciou, ktorá v podstate oberá jednotlivca a ľudí o moc, umožňuje vládam a elitám s ich neprekonateľnou mocou zničiť akúkoľvek konkurenciu a v podstate navždy zmazať ktorýkoľvek súkromný podnik z povrchu zemského. Preto nájdeme na stránke Svetového ekonomického fóra článok opisujúci ako nebudete nič vlastniť, nebudete mať žiadne súkromie a pritom budete šťastní. Inými slovami, ide o otroctvo. Túto myšlienku horlivo propaguje aj Bill Gates, ktorý leje miliardy do zdravotníckych inštitúcií.

Tak, čo na to hovoríte? Šialené? Žiaľ, to je realita, ktorú vám tu predstieram a podporím slovami samotného Klausu Schwaba: „Kríza Covid – 19 nám ukázala, že naše staré systémy sú viac ako nevyhovujúce pre 21. storočie. Ukázali zásadný nedostatok sociálnej súdržnosti, spravodlivosti, inklúzie a rovnosti. Nastal historický okamih, čas nielen na boj s ťažkým vírusom, ale aj preformovanie systému pre potreby postkoronavírusovej doby. Máme

na výber, či zostaneme pasívni, čo povedie k zosilneniu mnohých trendov ktoré dnes vidíme ako polarizáciu, nacionalizmus, rasizmus a napokon nárast sociálnych nepokojov a konfliktov. Ale môžeme sa rozhodnúť aj inak, môžeme vybudovať nové sociálne vzťahy a hlavne integrovať budúcu generáciu, môžeme zmeniť naše správanie a žiť opäť v súlade s prírodou a môžeme zaručiť, že technológie štvrtej priemyselnej revolúcie budú čo najlepšie využité k tomu, aby nám zaistili lepší život. V skratke, potrebujeme Veľký reštart.“ Lúbivé slová však? Krízu Covid – 19, či samotný Covid – 19 je potrebné novými samomutáciami vírusu predefinovať na Covid – 21, čo sa v najbližších týždňoch aj stane. (viď britská mutácia, japonská mutácia či brazílska mutácia) Covid – 19 už postačovať nebude aj vďaka vyvinutej vakcíne, o ktorej všetci dobre vieme. Počas tejto hystérie okolo nového vírusu sa naplno rozbehne Veľký reštart bez toho, aby sa ľudia zaoberali týmto plánom, pretože sú neustále masívnou mediálnou hystériou a mnohokrátymi obmedzeniami ľudských práv v mene tohto vírusu obmedzovaní natoľko, že sa budú venovať tejto problematike bez toho, aby sa pozerali vôkol seba. Ekonomicky a sociálne rozvrátenú spoločnosť bude už len jednoduchou záležitosťou ovládnuť. Všetky aspekty toho, čo dnes sledujeme a čoho sme súčasťou, zapadajú do seba ako jedna veľká mozaika. Niekedy mám už pocit, že všetko je iba zlý sen, z ktorého sa prebudím. Ako však vidím, je to realita, z ktorej ak nič neurobíme, o chvíľu nebude úniku. Preto nám práve dnes v týchto časoch prichádzajú slová zo Svätého písma živé viac než kedykoľvek predtým. LK, 21, 25-28 : Budú znamenia na slnku a mesiaci i na hviezdach a na zemi budú národy plné úzkosti a zmätku z hukotu mora a vlnobitia. Ľudia budú zmierať od strachu a očakávania toho, čo príde na svet, lebo nebeské mocnosti sa budú chvieť. Vtedy uvidia Syna človeka prichádzať v oblaku s mocou a veľkou slávou. Keď sa to začne diať, vzpriamte sa, zodvihnite hlavu, lebo sa blíži vaše vykúpenie.“ Nestrácajme nádej. Premýšľajme a verme Tomu, ktorému veriť máme. Vzpriamte sa a zodvihnite hlavy!

MIROSLAV ŠUŇAL

- NA SLOVENSKU ZAS NIEČO VYBUCHLO!

Kresba: Andrej Mišanek

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Krížka – Cena jedného čísla je 1.90 € (ročne 39,90 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: teodor.krizka@gmail.com – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Pozrel som mu strmo do očí. Hodnú chvíľu sme tak hľadeli na seba. Pýta sa predvádzajúceho, čo má, akú žalobu. To je ten Marsinov pomocník, z Hornej fary! Prerečie nahlas predvádzajúci milicionár, a pristúpi bližšie k Š. A šepoce mu hodnú chvíľu čosi do ucha.

Na to akosi unavene a dosť bez záujmu sa pretiahne veliteľ komunistickej milície a pýta sa ma, čím som bol.

- Kaplánom na hornej färe.

- Čo som robil cez povstanie? Svoje náboženské povinnosti.

- Či som pomáhal Nemcom po „povstani“?

- Do politiky som sa nepchal, lebo som mal dosť svojich náboženských povinností.

- Že som s Marsinom Nemcom pomáhal hádzať partizánov do trenčianskej studne, a pri masovom hrobe.

Až ma nadvihlo od jedu. Už som raz povedal pred vyšetrujúcim milicionárom, že o takých veciach som ani neslýchal, nie to ešte mal s tým čosi spoločné. Pozrel úkosom na mňa, máchol rukou. Sedel zamyslený, hľadel cez okno do fľaavy. Až po hodnej chvíli vyrušil ho druhý milicionár a pýtal sa, čo so mnou.

- Ten k nám nepatrí, na NB s ním.

Ktosi sa za mňa dobre modlil. Lebo všetky tie najhákľivejšie polohy na najnebezpečnejších osobách prešli akosi hladko. Dom HG bol povestný, veď tam teraz vládla najpodlejšia spodina. Tí najhorší bitkáři. To bola hotová mučiareň. Keď sa odtiaľ dostanem preč, do rúk regulárneho bezpečnostného zboru, z čiastky to má človek vyhrané. Ale ešte nebolo to také jednoduché.

Pri odchode z „úradovne“ zazrel ma jeden trenčiansky milicionár z homého mesta. Ten sa osopil na mňa: Zločinec, vrah atď. Udivene hľadím na neho, veď som tomu človekovi nikdy nič zlého neurobil. Poznal som ho z vídenia. Ale nikdy som s ním nič nemal. A tu naraz toľko pocty a úcty z jeho úst sa na mňa vykydalo.

- Kam vediete toho faráriska, hádam nie domov?

- Na NB a na sédriu.

- Však preto, ja som, že domov. Povešať to, tu darmožrácku háveď.

Nuž, takto som sa dozvedel, že z NV moja cesta povedie do väznice krajského súdu.

Milicionár J. ma poslal do pivnice pre moju aktovku, kde som mal nočnú bielizeň, breviár, a ešte niečo z toho balíčka jedla, čo mi zabalila na cestu domvedúca z Pruského, a hľadím so mnou na NB. Už automat nemal so sebou, len revolvery vo vaku. Cestou bol akýsi prítulnejší reči. Nenútený rozhovor sa rozpradol medzi nami.

Na NB hotový Babylon. Všetko plné. Na chodbách manželky a matky ako i dieťky zaistených. Lamentovali, prosili, nadávali i preklínali. Lebo im nechceli dovoliť navštíviť otcov, manželov, príbuzných.

Jedna plakala, že manžel je ťažko chorý a nechcú mu pripustiť lekára i ona už bola zavretá, už skúsila hrôzu boľševického žalára. Povedala mi: „Mne je to už jedno. Muž mi tam skonáva, mňa už tam zdravotne tiež zničili, ja im na plné ústa vykričím, aké sú z nich svine“.

Nič som nepovedal, lebo som nevedel, či mám do roboty s agentkou - provokatérkou. Ale vo väzení som sa presvedčil, že je to pravda, čo mi tam tá žena hovorila. Boli to tam srdcervúce scény. Pôsobilo to veľmi tiesnivo. Vlastné utrpenie bolí, ale človek v samote nájde rovnováhu v rozhovore s Bohom. Naraz však vhuťnúť do takého prostredia, kde utrpenie, bolesť a krivda kričí takým lomožom na človeka zo všetkých strán, to pôsobí veľmi tiesnivo, kým človek ako-tak zasa nájde rovnováhu.

Tu počujem za sebou tichý, známy hlas „Janko“. Obzriem sa, to sestra pri mne. Milicionári doma, u našich, robili prehliadku. Naši dávali pozor, kam pôjdu. Šli za mnou do Pruského. Vedeli, že ma odvedú do Trenčína. A správa z Pruského im to potvrdila. Nuž, pribehli do Trenčína, a predsa ma našli. Sestra vie, kde kto úraduje, akého je zmýšľania atď.

Objavil som i jedného známeho milicionára, ktorý vodi ľudí z NB do väznice. Je to chlapec, ktorý nikdy nemal záujem o politiku, len o šport. Dostal sa do milície buď z vypočítavosti, alebo náhodou.

Bolo by dobré, keby ťa tento odvádzal do väzenia. To je slušný.

Idem na výsluch. Rozhovor sa pretrhol. Tu čakám v jednej izbe. Nič. Dlhو tam sto-

jím, sadnúť niet kde. Všetko plné. Potom pristúpim k četníkovi v uniforme. Pýtam sa ho, na čo som tu, a prečo, keď som tu, prečo ma neodbavia.

Pýta sa, kto som. Povieť meno. Vy nepatríte k nám, vy spadáte pod NB2. To je vo vedľajšej miestnosti.

Milicionár, čo ma doviedol, sa stratil. Idem teda sám do oddelenia NB2. To je vo vedľajšej miestnosti. Odtiaľ ma vrátil nosatý pán, že patrím do predsiene, a tam ma vypočujú.

Konečne v prednej izbe, po dlhom státi, sa ma ujal mladý trenčiansky četník B., že som kolaborant, reakcionár, fašista, lebo som písal besné články proti boľševizmu do „Trenčana“, a som partizánov (totiž červených) hádzal s Marsinom do studne. To mi ešte bolo teba počuť. Už ma rozoberal jed. Hľadáť sa ovládať.

- Odpusťte, prosím, to nie je....

- Vy ste taký fašistický agent ako Marsina, s ktorým ste pracovali.

- On obetavej práci Marsinovej a iných

THDR. JÁN REKEM, *trenčiansky kaplán*

Trenčianska väznica

Zážitky slovenského kňaza vo väzení v „oslobodenej“ ČSR (1945)

slovenských vlastencov mohol ďakovať, že sa za Slovenského štátu dostal k žandárstvu. Nebyť Slovenského štátu, bol by na jeho mieste sedel nejaký Čech, a on by hrldalil s vidlami niekde pri hnoji, alebo v bani. Šťastie, že toho besnivca kamsi odvolali. Dostal som sa do rúk četníka M., evanjelika. Ten sa na mňa rozkričal. Pýtal sa ma, čím som bol u preláta Marsinu.

- Kaplánom farského úradu.

- Teda jeho tajomníkom?

- Ale kdeže tajomníkom! Bol som kaplánom na farskom úrade.

- Prelát Marsina bol členom Štátnej rady.

A vy jeho sekretárom.

- Ja som nebol u pána preláta ako u člena Štátnej rady, ale bol som ako kaplán pridelený farskému úradu.

A nedaj Bože ho presvedčiť, že som nebol sekretárom. Ako dôvody môjho sekretárstva mi uvádzal, že som býval u p. preláta Marsinu, stravoval sa atď. Zasa prišli na program tí partizáni, potopení vraj v trenčianskej studni.

- O ničom neviem.

Keď som to nerobil ja, vraj to urobil Msgr. Marsina.

- Nakol'ko ho poznám, ten človek neublíži ani muche.

Po kratšej kontroverzii som povedal, aby si nerobil zo už mal vtipy, ale vážne vyšetroval, lebo na také hlúpe reči, ako je tá trenčianska studňa, nebudem viac odpovedať.

Pozrel čudne na mňa. Zmenil tón a vyvedal sa, kde je pán prelát.

- Neviem.

- Darmo zapierate, už ho máme.

- Keď ho máte, tak vy viete o ňom, ja nie.

- Teda nechcete vypovedať?

- Čo neviem, nemôžem povedať. A hlúposťami sa nezaobieram.

Najedovaný vstal, kamsi odišiel. Zasa dlhý čas som sedel pred prázdny stolom.

Po hodnej chvíli prešiel som na NB2, do vedľajšej miestnosti

NB2 bola politická polícia, ktorá bola špeciálne v rukách komunistov, a zaoberala sa likvidáciou komunistom neprijemných živlov. Keď už narobila mnoho pľuhavstva a správy o jej zločinoch sa dostali do zahraničia, vtedy pod tlakom zahraničnej mienky ju zlikvidovali, ale len naoko. Jej funkciou poverili VI. odbor poverenictva vnútra. Keď už i ten sa stal známym svojimi zverstvami, politickú komunistickú políciu premenovali na odbor VII.

Tu bol pán menom Bako. Ktoževie, kol'káte to už mal meno. Veď u týchto ľudí sa menia mená zo dňa na deň. V Teplej najlepšimi vlastencami a Slovákmi boli teraz komunisti s plnozvučnými slovanskými menami: Strelecký, ale včera sa ešte volal Strelinger... A tak to išlo po celom Slovensku. Hviezdoslavov rod vymrel, ale naraz toľko tých Hviezdoslavov sa zjavilo na Slovensku,

ako húb po daždi i Sládkovičov sa objavilo spústa, ale za to ani jedni, ani druhí poriadne po slovensky nevedeli, hoci mali také ľubozvučné slovenské, či, ako oni teraz na každom kroku zdôrazňovali, slovenské mená. A ich slovenské čítanie? Spočívalo len v tom, že vedeli veľmi dobre pocítiť, na ktorej strane by sa dal slovenský ľud najlepšie vyciatať a poraniť.

Zasa križne otázky. Potom s úsmevom podal milicionárovi, ktorého privolať, papier do ruky. A už pomaly sa predieram cez tlačiacie sa tam davy von. Kam?

Milicionár, známy, prezradí sa zasa, že na sédriu. Tu sestra, ktorá už mala šťastie a česť „sedieť“ v trenčianskej väznici, nás zastaví a podáva i návod, čo a ako je to vo väznici, čo tam človek potrebuje.

Hja, treba sa učiť od skúsenejších. A sestra to tam skúsila tri týždne, keď ju odsúdili, že odsúdenému Dr. Tukovi na mičuráckom zhromaždení kričala na slávu. Spáchala tým vlastizradu. Za ten „zločin“ sedela nielen ona, ale i iní.

Idem do trenčianskej väznice.

Rozmýšľam. My sme akási trestanecká familia.

V r. 1907, po černovskej masacre, Maďari len-len že nezavreli môjho otca, lebo čítajú slovenský časopis o masacre, nahlas sa rozčuľoval nad krivdami, čo vtedajšia maďarská vláda páchala na Slovákov. Za to ho udali. Šťastie, že u „einundsibzigerov“, čiže v 71. regimente, bola hŕba dôstojníkov Chorvátov a Slovincov. Slovinec dôstojník vec zahladil. A ešte potľapkal otca, aby si svoje národné povedomie držal a nedal.

Len čo Česi v roku 1918 okupovali Slovensko, zasa otca vláčili po súdoch, skrz sestru, že vraj prechovávala a čítala Jehličkove protištátne letáky. Akoby Slovákom bolo treba zvlášť čítať Jehličkove letáky. To im nebolo treba, veď tie krivdy českého režimu cítili na vlastnej koži. Že ich Jehlička povedal svetu na plné ústa, to nebol hriech. Nuž a že ich Jehlička až priveľmi využil pre maďarskú propagandu? To naši ľudia veľmi neschvalovali, lebo maďarské jarmo tiež poznali z vlastnej skúsenosti.

Vtedy to dopadlo akosi obstojne. Sestra bola vtedy maloletá a otec sa vytiahol pred súdom bez trestu. Ale bolo behania, trov.

Nebohá matka. Pán Boh ju tam osláv na večnosti, každú chvíľu dostala pozdrav od četníkov. Pokutu,, že urazila nejakú úradnú osobu. Lebo ona ľúbila povedať pravdu z prosta do ostra.

Keď nebohého pána prezidenta Dr. Jozefa Tisu v trenčianskej väznici uväznili, otec mu niesol kufrik, a šiel po jeho boku až pred dvere väznice, keď tam nastupoval, aby si odsedel.

Švagr pána prezidenta, už nebohý, statočný a dobrý človek, oteckov spolužiak, Pavol Kráľ, manžel sestry pána prezidenta Márie Tisovej-Kráľovej, vtedy s obavou hovoril oteckovi:

- „Pali, nebál si sa v uniforme ísť s našim Jožkom“?

- Ako vidíš, som tu, dosiaľ nič.

Česi na nádraží síce na to vrčali, zazerali. A nebolo ich tam málo. Od prednostu až po zametačov bolo ich hrúza. Ale i tak nikdy nemali dobrý pomer voči Slovákom, robili im čo najhoršie, na protieň, nuž nie div, že naši železničári priam tým okatejšie bojovali za našu vec a pracovali za samostatnosť.

V r. 1930, keď sestra sedela v tomto väzení, chodil som ju s oteckom navštevovať. A teraz, v roku 1945, zasa sestra a neter odpredvádzajú mňa do väzenia.

Zamyslím sa nad tým. Myslím i na staré, ošúchané, legitimácie Ľudovej strany, vystavené v r. 1906, potom znova v r. 1910, ktoré naši otcovia mali a opatrovali si ako cennosť v kasni. Nielen rodičia, ale aj stará mama, čo bývala u nás. Boli to cenné rodinné pamiatky a vždy sa našim rozjasnili čelá, keď ich chytili do ruky a rozprávali nám o Hlinkovi, Jurigovi a Tománkovi, o ich

smelých rečeniach. My sme vtedy s posvätnou úctou a povznesenosťou načúvali a naučili sa s istou svätou bážňou hľadiť na tie starodávne legitimácie.

- Aspoň odpovedz na pozdrav, keď neprehovoriš pár slov! - Vyruší ma karhavý tón sestry, a ukazuje skromne palcom, ktorým smerom sa obzrieť a pozdraviť. To farníci zdravia a milo kývajú.

Takáto zamyslenosť pri chôdzi bola vždy mojou nemocou. Často sa mi stalo a neraz som zabudol pozdraviť, lebo som nevnímaval pozdrav okoloidúcich. Niektorí sa preto i na mňa nahnevali. Nuž, včul' nielo čudu, že človek sa oddáva myšlienkam.

A už sme pred bránou sédrie.

Palota. Takto naši ľudia z dedín volajú starodávnym menom tú sédriu s väzením. Pekné meno. Ale ďakujem pekne za tú veľkú česť bývať v tej Palote. A ešte k tomu bývať v nej na dlhšie, keď máme takých štedrých mocipánov, ktorí nám uštedrujú zadarmo pobyt v Palote na mesiac.

Veľká brána. Malé nádvorie. Prostredné

dvere v chodbe. Chodba plná ľudí, zväčša

žien a detí, ktoré čakajú na vpustenie, vizitu svojich milých, alebo nesú pre nich potrebnú bielizeň. Slzy, bôľ, smútok, vpadnuté tváre.

- Náš pán kaplán. A už sa rozstupujú, robia miesto, ale pri tom každá chce podať, stlačiť ruku, alebo pobozkať.

- Už nie som váš, usmievam sa.

- Ale ako vidieť, predsa zostanete náš, lebo budete medzi nami, i vo väznici, budete medzi svojimi familiami. Na to mi jedna pohotovo odpovie.

- Áno. A medzi svojimi najlepšimi familiami, odpovedám. Lebo som si vedomý, že tí, čo nevinne trpia, sú tou soľou našej zeme, sú tí naši najlepší, až na nepatrnú výnimku, ktorých vplyvu sa boľševici a ich pomáhači, nekatolíci, boja, preto ich likvidujú. Niektorých rýchlejšim, iných pomalším spôsobom.

Ale, čo sa dá robiť. Rovnováha vyžaduje, aby zlo bolo vyvážené dobrom. Čím viac zla páchajú hriešnici a zlostníci, tým viac treba, aby dobrí priniesli zmierne obete, zmierne utrpenie za obrátenie týchto, a tak zachránili rovnováhu sveta.

S touto myšlienkou na ich spolubratov a sestry v cirkvi i národe, ktorí ma predišli so znamením viery cez túto bránu do temnice pomsty a nenávisť, vstupujem i ja dovnútra trenčianskeho sédrialneho žalára.

PRIŠIEL SOM MEDZI SVOJICH

Prechod zo slobody do žalára nebol bolestný. Až po mesiacoch ťarcha neslobody a väznice začala trápeť ma mňa doliehať.

Ale pozvoľna strácajú slobodu: väzba na milíciu, domáce internovanie, potom väznica, akosi človek nie je hneď taký skrušený ako keď vhupe do nepohostinného väzenia. Ovzdušie svojich stále ma obkľučovalo. Všade som našiel kohosi známeho. Všade sa dostal ktosi z mojich, to uľahčovalo ťažké chvíle.

K tomu tiež prispelo to, že najbesnejšie zúrenie trenčianskych boľševikov sa počas dvoch mesiacov od dobytia Trenčína vyburilo na nevinných mučeníckych obetiach, ktoré ako prvé dostali do pazúrov. Tých hnali kopať mŕtvoly na Brezinu a na okolie.

Tu ich nútili hlinu od hnijúceho mäsa oddeľovať holými rukami. Páchnuce telá, v rozklade, úžasným dojmom pôsobili na zaistených, nejdien slabšie náčury zamdleli, ale bitím ho prebrali. Ak sa niektorý trochu otriadol a pozastavil nad tou strašnou prácou, už svišťali údery na chrbát, po jeho hlave. Neraz ich bili i lopatami.

Pri bile hnusné výkriky: Povešať tých pánov, zabiť ich ako psov, pľuvali na našich, najhnusnejšie nadávky a podlými slovami ich prezývali. A to všetko nevinne. Lebo z tých ani jeden nemal s tými hrobmi nič spoločného, leda že sa mu stali krížovou cestou, teraz pri vykopávaní. Čo mali účasť na týchto masových hrobch, tí teraz, pri

vykopávaní, držali korbáč v ruke a bili nevinných.

Nejeden z našich tam prišiel o nervy, starší, seriózní ľudia. Keď mi jeden, čo to tam zažil, rozprával o tých hrôzach, nielen, že plakal ako malé dieťa, ale dostával pri spomienke na tie hrozné chvíle nervový otras, takže som ho musel prerušiť a zaviesť reč na iné. Tú hrôzu, čo prežili naši bratia na Brezine pod Boľševickými korbáčmi, nemožno vypovedať.

Keď ma dostali do rúk a dostal som sa do väzby, tá najhoršia vlna zbesilosti už trochu opadávala. Front od Trenčína k Teplej a Pruskému sa pohyboval pomaly v rozpätí troch týždňov. Za tie tri týždne sa spodina v Trenčíne vyzúrila, a čo nasledovalo, boli dozvuky, ešte síce stále kruté, ale prvý náraz už trochu utpel.

Len čo sa za mnou zavreli dvere väznice, počujem zdravie! známy hlas. Pozriem smerom k hlasu, a vidím agilného riaditeľa obchodnej akadémie a školy, prof. Bruna Ripku, v rozhovore s istým redaktorom, ktorý ho prišiel navštíviť.

Pozdravili sme sa a podali si ruky. Mňa trochu udivilo, keď som tu videl pána riaditeľa. Veď, v poslednej dobe veľmi šikovne taktizoval, vychádzal na všetky strany. Ale ani to nepomohlo, že spojky „povstania“ mali u neho pripravené nocľahy. Hja, bol Slovák a katolík, a jeho miesto bolo treba uvoľniť pre luterána Tvarožka. Mnohoročného riaditeľa školy zavreli a na jeho miesto dosadili suplenta, ani nie riadneho profesora. Na čo mu riaditeľská skúška, alebo úplná profesorská kvalifikácia, veď on má list.

O minútku začujem moje známe: Janinko! Už som vedel, že život vo väznici mi bude ľahší! Veď môj známy - ako ho len nazvať - no otcovský priateľ, pán poslanec Karol Dembovský z Teplej je tu. My mladí sme ho všeobecne volali tato. Tato, ty tu? Ta, ja tu, tu, tu - zahutorel do mne po šarišsku. Veď on rodený vyhodňar. A bez ohľadu na milíciu, dozorcov, a ja neviem akých červených čertov - diablov, padáme si do náručia. Niektorí Teplani išli priam z práce, k obedu, hneď spoznali môj hlas, trochu nemeselo pristupujú, a ja hneď každému podávam ruku. Milicionári len hľadia nechápavo na moje počínanie, ktoré sa im akosi nezdalo.

Až potom sa obraciam k veliteľovi väznice, k pánu Žákovi, že my sa už reku poznáme.

Akosi ho tá známosť netešila, ale ja veru ho poznám i on mňa. Veď som mu pochoval poplatky za nezaplatiť. Nuž nedivte sa, bol to Čech, odkiaľsi z Jičína.

Ale pomaly i ten sa akosi rozkýva. A jeho zamračený, divoký obličaj krotne. Odovzdávam z vačkov svoje veci, písomnosti, cennosti, atď. Prevedú formálne zápisy a prosím hneď, aby ma pridelili na izbu, kde sú moji spolurodáci, Teplani.

Veľkodušným gestom mi dáva tej milosti. Rozlúčka so sestrou a neterou, s milicionárom, čo mi robil čestný doprovod cez mesto. A chodbári už ma vedú na izbu, v ktorej je teplanské oddelenie. Bolo to prvé poschodie č. 67. Tu som sa zložil a pomaly usalašil. Malá a preplnená izba. Ležali sme na zemi. Posteli nebolo, len akési prázdne žochy, ktoré zďaleka sa kedysi ponášali na slamníky i to, dvaja spali na jednom. Veď maximálne sa tam zmestilo 12 slamníkov, a nás bolo 18. Dali mi vybrať miesto. Tam do rohu pri dverách.

Na izbe boli len niektorí. Až podvečer prišli ostatní. A už zďaleka kričali, tu je náš kaplánko. Môžem povedať, že Teplani boli radi, že majú medzi sebou svojho kňaza. A ja som sa tešil z mojich spolurodakov, Teplanov. Držali sa dobre.

Keď sa niečo vyparilo proti červeným, vždy hľadali vinníkov medzi Teplanmi, nadávky sa niesli na Teplanov. Tak všetko protikomunistické podnikanie vo väznici sa im prišivalo.

Pri moste obesili potkana, a dali tam tabuľku: Takto budú visieť červení partizáni. Hneď milícia: To nebol nik iný, ako Teplani. No ale vydržali paľbu a oheň utrpenia.

Jánošíkovská tradícia, zvyraznená v spolku Jánošík, v našich nevmýrela. Hrozné prehánanie, utrpenie na ceste na Moravu, kde boli v nebezpečí pozabíjania a kruté zaobchádzanie v Trenčíne počas kopania mŕtvol, to vzbudilo v našich mladých spolubratoch mužný vzdor. Kde tento vzdor hrozil priniesť katastrofu, tam sa potom zasa vec usmernila na iný tok, dakým taktickým zásahom, a prešlo to.

(Pokračovanie v budúcom čísle)